

Kirsi Ketola ja Tiina Lång

KIUSAAMISEN EHKÄISY PÄIVÄKOTI MENNINKOTKOSSA

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto
2011

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	PÄIVÄKOTI MENNINKOTKON TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT	6
2.1	Päiväkotiki Menninkotkon toiminnan lähtökohtia.....	8
2.2	Omahoitajuus päiväkotiki Menninkotkolla.....	13
3	KÄSITTEELLISIÄ NÄKÖKULMIA KIUSAAMISEEN.....	14
3.1	Kiusaamisen muodot.....	16
3.1.1	Fyysinen kiusaaminen	16
3.1.2	Sanallinen kiusaaminen.....	17
3.1.3	Psyykkinen kiusaaminen	17
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	17
4.1	Tutkimustehtävän määrittely	17
4.2	Tutkimusmenetelmät	18
4.3	Kohderyhmä ja aineiston keruu	19
5	TEEMAAN LIITTYVIÄ AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ.....	20
6	PÄIVÄKOTI MENNINKOTKON LASTEN JA HENKILÖKUNNAN MÄÄRITYKSIÄ KIUSAAMISESTA.....	21
6.1	Lasten käsityksiä kiusaamisesta.....	22
6.2	Kiusaamisen ilmentymiä lasten kuvaamina.....	22
6.3	Kiusaamisesta kertominen	23
6.4	Henkilökunnan määritelmiä ja havaintoja kiusaamisesta.....	24
6.5	Päiväkotiki Menninkotkon työntekijöiden näkemyksiä kiusaamisesta ja sen havaitsemisesta	24
6.6	Päiväkotiki Menninkotkon varhaiskasvattajien keinot kiusaamiseen puuttumiseen.....	25
7	YHTEISTYÖ VANHEMPIEN KANSSA	27
7.1	Varhaiskasvattajien ja lasten vanhempien yhteistyö	27
7.2	Kasvatuskumppanuuden haasteet	29
7.3	Kasvatuskumppanuus Menninkotkolla.....	30
8	VANHEMMAT MUKAAN KIUSAAMISEN EHKÄISEMISSUUNITELMAN TOTEUTTAMISEEN	31
9	KIUSAAMISEN EHKÄISEMINEN OSAKSI PÄIVÄKOTIKI MENNINKOTKON VARHAISKASVATUS SUUNNITELMAA	34
10	POHDINTA.....	35
	LÄHTEET	36
	LIITTEET	

KIUSAAMISEN EHKÄISY PÄIVÄKOTI MENNINKOTKOSSA

Ketola, Kirsi ja Lång, Tiina
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali- ja terveysalan Porin yksikkö, Maamiehenkatu 10, 28500 Pori
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto
Toukokuu 2011
Virtalaine, Matti Lehtori, VTL
YKL:
Sivumäärä: 37

Asiasanat: kiusaaminen, päiväkotitoi, varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia päiväkotitoi Menninkotkon lasten kiusaamiskokemuksia lasten, vanhempien ja työntekijöiden näkökulmasta. Lisäksi laadimme kiusaamisen vastaisen suunnitelman Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelman liitteeksi. Opinnäytetyössä selvitettiin myös eri osapuolten näkemyksiä siitä, millaista kiusaamista tapahtuu ja miten sitä voitaisiin vähentää.

Selvisi, että kiusaamista todella tapahtuu jo päiväkodissa. Kiusaamista on toisinaan kuitenkin vaikea erottaa lasten kehitykseen kuuluvista riita- ja konfliktitilanteista. Kiusaamiseen puututaan päiväkotitoi Menninkotkossa aktiivisesti ja puuttumistapoihin ollaan pääosin tyytyväisiä. Kuitenkin suurelle osalle lapsista jää vielä kiusaamistilanteeseen puuttumisen jälkeenkin paha, vihainen tai vaihteleva mieli. Kiusaamisen vähentämisessä tärkeimmäksi tekijäksi nousivat päiväkodin työntekijät sekä kasvatuskumppanuuden vahvistaminen vanhempien kanssa.

PREVENTION OF BULLYING DAY-CARE IN MENNINKOTKO

Ketola, Kirsi ja Lång, Tiina

Satakunta University of Applied Sciences

The Faculty of Social Services and Healthcare, Maamiehenkatu 10, 28500 Pori

Degree Programme in Social Pedagogy

May 2011

Virtalaine, Matti LicPolSc

PLC:

Number of pages: 37

Key words: bullying, kindergarten, early childhood education, educational partnership

Purpose of this study was to investigate the Menninkotko kindergarten children's experiences of bullying among children, parents and the workers' point of view. In addition, we plan to anti-bullying plan Menninkotko early childhood attachment. The thesis also discusses the various parties' views on what bullying is and how it can be reduced.

It turned out that bullying is actually happening already in kindergarten. However, bullying is sometimes difficult to distinguish between children's development within the disputes and conflict situations. Bullying to deal with day-care center in Menninkotko ways to intervene actively and are mostly satisfied. However, a large proportion of children remains the lack of bullying after a bad, angry or fluctuating mind. The most important factor in reducing bullying rose by day care workers and strengthening of the educational partnership with parents.

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme käsittelee kiusaamista päiväkotiki Menninkotkon lasten keskuudessa sekä sitä, miten sitä pystyttäisiin karsimaan. Valitsimme aiheen sen ajankohtaisuuden ja erityisesti sen tärkeyden takia. Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Folkhälsanin tekemä laadullinen tutkimus (2009–2010) kiusaamisen esiintymistä päiväkodeissa herätti ratkaisevalla tavalla mielenkiintomme puuttua omassa päiväkotiki yrityksessämme tähän tärkeään aiheeseen.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja samalla laadimme Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelmaan liitteeksi kiusaamisen vastaisen suunnitelman, joka toimii käytännön työvälineenä. Pyrimme saamaan selville, mitä kiusaaminen on henkilökunnan, lasten ja vanhempien mielestä ja kuinka siihen tulisi suhtautua ja puuttua. Tavoitteenamme samalla on, että työllämme innostaisimme varhaiskasvattajia käsittelemään aihetta muissakin varhaiskasvatussyksiköissä.

Meillä kummallakin on kokemusta varhaiskasvatustyöstä, sillä olemme toimineet päiväkotiki Menninkotkon yrittäjinä elokuusta 2004 lähtien. Näin ollen opinnäytetyömme ympäristö on meille tuttu. Aiheemme valitsimme siitä syystä, että koemme sen erityisen tärkeäksi nyky-yhteiskunnassa. Pidämme ensisijaisen tärkeänä puuttua alati kasvavaan kiusaamisongelmaan jo varhaiskasvatuksessa. Toivomme kiusaamiseen karsimisen varhaiskasvatuksessa vähentävän koulukiusaamisen esiintymistä myös kouluikäisten keskuudessa.

Esittelemme raportissamme ensin päiväkotiki Menninkotkon toiminta-ajatusta ja arvoja. Raportissamme avaamme käsitteellisiä näkökulmia kiusaamiseen, sekä kuvaamme opinnäytetyömme toteuttamista. Tuomme esille myös teemaan liittyviä aikaisempia tutkimuksia ja selvityksiä. Raporttimme koostuu päiväkotiki Menninkotkon henkilökunnan, lasten ja vanhempien kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta tekemistämme havainnoista.

2 PÄIVÄKOTI MENNINKOTKON TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT

Päiväkoti Menninkotko on Kauhajoella Hyypän kylässä toimiva yksityinen päiväkoti, joka on aloittanut toimintansa syksyllä 2004. Päiväkodissamme on hoidossa 20 lasta ja esikoulussa 10 lasta. Päiväkotimme on avoinna tarpeen mukaan arkipäivisin 6.00–21.00 välisenä aikana. Päiväkodissamme työskentelevät lisäksemme lastentarhanopettaja, 2 lähihoitajaa, keittäjä sekä keittiöapulainen. Lisäksi päiväkodissamme harjoittelee eri oppilaitoksien opiskelijoita, heidän lisäkseen meillä on ajoittain harjoittelijoita työvoimatoimiston kautta. Toimitilanamme toimii entinen Jokimäen koulu. Rakennus on peruskorjattu v. 2003–2005. Päiväkodin ulkoilutilana toimii laaja aidattu piha-alue, mikä mahdollistaa monenlaiset leikit ja pelit turallisessa ympäristössä. Aivan portin takana sijaitsee metsä, jossa usein retkeilemme. Pienen kävely matkan päässä avautuu näköala Hyypänjokilaaksoon, jossa joki virtaa. Käytössämme on hyvin luonnonkaunis maasto. Ympäristö tarjoaa lapsille mahdollisuudet luonnon tutkimiseen ja havainnointiin, virikkeitä ja mielikuvituksen rikastumista. Päiväkodissamme on kolme ryhmää: esikoululaisien ryhmä, lapsimäärän mukaan saattaa joinakin vuosina olla kolme erillistä hoito ryhmää (0-3 vuotiaiden), keskikokoisten ryhmä (3-4 vuotiaiden) sekä isojen ryhmä (5-6 vuotiaiden). (Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

Toiminta-ajatuksenamme on antaa kodinomaista hoitoa lapsille suunnitellussa ympäristössä. Haluamme tarjota lapsille paikan, jossa voi kasvaa turallisesti ja hoidon jossa lapset huomioidaan yksilöinä. Ohjaamme perustaitojen oppimista lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Päivittäisiin perushoidon tilanteisiin kuuluu: pukeminen ja riisuminen, eteistilanne, hygienia, wc-käynnit ja siistiksi oppiminen, ruokailut, lepoaika ja ulkoilu. Lapsen omatoimisuuteen perushoitotilanteissa vaikuttaa lapsen ikä ja kehitystaso. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 165; Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

Päiväkotimme päivärytmi muodostuu perushoitotilanteista, joissa jokaisessa hetkessä olemme läsnä, mutta pyrimme opettamaan lapsille omatoimisuutta. Perushoito on tärkeä osa päiväkodin arkea, se on laadukkaan päivähoidon lähtökohta. Perushoitotilanteissa hoitajalla on hyvä mahdollisuus opettaa ja kasvattaa lasta sekä tehdä havaintoja lapsen kehityksestä, luonteesta ja muista tärkeistä asioista. Pienillä lapsilla suurin osa päiväko-

dilla olo ajasta koostuu perushoitotilanteista. Lapsen kasvaessa perushoito vähenee ja tilalle tulee muuta toimintaa, kuten osallistumista ja kiinnostumista aikuisen ohjaamaan toimintaan. Lapsi pystyy vastaanottamaan tietoa ja uusia taitoja saatuaan ensin perushoitoa tarpeensa mukaan. (Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma on valmistunut 2008. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa lapsilta kysyttiin, mitkä asiat ovat heille mieluisia Menninkotkolla. Mieluisiksi asioiksi lapset kertoivat ruuan, ystävät ja nukkumisen. Päiväkodin toiminnasta mieluisiksi lapset kertoivat musiikkituokion ja ulkoilun sekä askartelun. Lapset kertoivat pitävänsä myös siitä, että heille luetaan satuja sekä leikkimisestä.

Menninkotkon lasten vanhemmilta kysyttiin varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä (lomakkeen avulla) heille tärkeimmät tavoitteet Menninkotkolla. Vanhemmat arvostavat Menninkotkon toiminnassa leikkiä, liikunnallisuutta, luonnon läheisyyttä ja sen hyödyntämistä. He arvostavat myös päiväkodin kodinomaisuutta ja luotettavuutta. Ruoan valmistamista päiväkodin omassa keittiössä pidetään tärkeänä. Ruoka valmistetaan lapsille, yksilöllisyys huomioiden, jolloin tulee huomioiduksi esimerkiksi lasten allergiat. Vanhemmat haluavat lapsilleen turvallisen hoidon, jossa huomioidaan jokainen yksilönä: annetaan tilaa ja kannustetaan kasvamaan omaksi persoonaksi, joka osaa huomioida myös toiset. Ohjataan olemaan avoin ja rehellinen. Huomioidaan lapsen mielipide. (Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

Myös Menninkotkon henkilökunnalle tehtiin varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa lomakekysely, jolla selvitettiin henkilökunnan mielestä tärkeimmät arvot Menninkotkolla. Lisäksi lomakekyselyissä esille tulleista arvoista keskusteltiin varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Tärkeimmiksi arvoiksi varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattiin turvallisuus, toistemme ja elinympäristön kunnioittaminen, luonnon arvostaminen, leikin tärkeys. Lisäksi pidämme tärkeänä että ammattitaitoisella kasvatustyöllä pyrimme tukemaan lapsen omatoimisuuden ja hänen oman persoonan kehittymistä tukeminen. Arvostamme myös sitä, että saamme tuoretta ja lapsille valmistettua ruokaa omasta keittiöstä joka päivä. (Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

2.1 Päiväkotiki Menninkotkon toiminnan lähtökohtia

Lapset leikkivät, liikkuvat, tutkivat, etsivät ja löytävät. Kasvattajan tehtävä on luoda kasvualusta ja ilmapiiri, joka on lapselle sekä turvallinen että kannustava ja missä lapsi voi löytää ja toteuttaa itseään monin eri tavoin. Tärkeimpiä asioita päiväkotiki Menninkotkossa ovatkin:

1. Leikki

Leikin avulla lapset oppivat monia tärkeitä taitoja ja saavat ilmaista itseään. Leikki on lapsen työ. Leikki tukee ja edistää lapsen motorista kehitystä, kielellistä harjaantumista ja mielikuvitusta. Leikki edistää myös lapsen sosiaalisia taitoja, kuten taitoa toimia yhdessä toisten lasten ja ihmisten kanssa, neuvotella ja ratkaista riitoja. Leikin avulla lapsi voi käydä läpi pelottavia kokemuksiaan esimerkiksi pahoista unistaan ja hän voi purkaa tunteitaan. (Terveyskirjaston www.sivut2011; Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

Kasvattajan pitää antaa leikkiville lapsille vapautta, aikaa ja tilaa. Joskus onnistunut leikki vaatii aikuisen ohjausta, jolloin kasvattajan tehtävä on luoda rakenteita ja olla myös osallinen leikin toimeenpanossa. Leikkiympäristön luominen, ylläpitäminen ja uudistaminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. (Kaskela & Välimäki 2006; Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

Päiväkodillamme lapsilla on käytössä lasten ikätason mukaisia leikkivälineitä. Kotileikkihuoneemme antaa valmiudet leikkiä roolileikkejä, jotka ovat lapsille mieluisia. Lapsilla on joka päivä mahdollisuus leikkiä itse valitsemaansa leikkejä, joihin aikuinen liittyy vain tarvittaessa. Täten pyrimme antamaan lapselle mahdollisuuden omaan rauhaan, mielikuvituksen rikastumiseen sekä tunteeseen, jossa lapsi tietää aikuisen arvostavan häntä ja hänen leikkiään. Leikimme myös ohjattuja leikkejä, joissa aikuinen leikin avulla ohjaa lapsia erilaisten taitojen oppimiseen.

2. Rajat

Rajat merkitsevät rakkautta ja välittämistä. Haluamme turvata turvallisen ympäristön ja opettaa sääntöjen noudattamista. Rajoista ja niiden merkityksestä keskustellaan lasten kanssa. Vanhemman ja päiväkodin henkilökunnan on tärkeää ymmärtää, että rajat suojelevat eivätkä vahingoita lasta. Tällöin aikuinen uskalltaa asettaa rajoja ja pitää niistä kiinni hermostumatta ja tuntematta syyllisyyttä.

Rajoja tarvitaan, kun lapsi haluaa jotakin, jota ei voi saada, tai hänen pitää odottaa sen saamista. Lapsi oppii vähitellen ottamaan huomioon toisten tarpeita ja yhteisiä pelisääntöjä ja hoitamaan yhteisiä velvollisuuksia ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. Rajoja tarvitaan lapsen suojelemiseksi ongelmilta, joita hän ei voi vielä käsitellä ja ymmärtää, kuten väkivallan näkeminen.

Rajat toimivat sekä vanhempien, että lapsen parhaaksi. Rajoilla vanhempi muun muassa:

- suojelee lapsensa tervettä kasvua ja kehitystä
- varmistaa sekä omien, että lastensa tarpeiden tyydyttymisen
- luo lapselleen fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta ja hyvää oloa
- tukee lapsen sisäistä, kypsytöntä itsesäätelyjärjestelmää, kun lapsi ei vielä itse kykene säätelemään itsenäistä toimintaansa
- opettaa, mikä elämässä on oikeutettua ja mikä ei, mikä yleisesti hyväksyttyä ja mikä ei
- opettaa lapselle itsehillintää ja -hallintaa, tärkeitä elämän taitoja
- auttaa lastaan rakentamaan totuudenmukaista kuvaa itsestään ja kyvyistään, mikä luo pohjaa terveelle ja hyvälle itsetunnolle.

Lapsen elämäkokemus ja tiedot eivät kuitenkaan riitä siihen, että hän pystyisi aina tekemään itsensä kannalta turvallisia ja järkeviä ratkaisuja. Tästä syystä vanhemman ja päiväkodin varhaiskasvattajien tuleekin vastata seuraavista asioista:

- lapsen päivittäisestä ulkoilusta
- terveellisestä ruokavaliosta
- sopivasta vaatetuksesta
- riittävästä levosta , unesta ja puhtaudesta

Rajat vaihtelevat lapsen eri ikäkausien ja kehitystason mukaisesti. Pienelle vauvalle aletaan luoda hiljalleen rajoja sillä, että hänelle luodaan päivärytmi. Kun lapsi oppii liikkumaan, rajoilla ja valvonnalla pyritään varjelemaan lasta vaaroilta ja estämään onnettomuuksia. Vähitellen lapsi saa liikkua itseksensäkin lähiympäristössä siten, että yhdessä määritellään, missä lapsi saa missäkin iässä liikkua. Leikki- ja kouluiässä rajat liittyvät edelleen muun muassa turvalliseen päivärytmiin: tiettyyn aikaan mennään nukkumaan, syödään ja pestään hampaat. Rajojen asettamisen tapaan vaikuttaa lapsen synnynnäinen persoonallisuus ja vanhemman tai hoitajan omat tottumukset asettaa rajoja. Joku lapsi tarvitsee enemmän hillitsemistä ja muistuttamista, toinen rohkaisua ja tukea.

Rajojen asettamisen tapa muuttuu myös lapsen kasvaessa ja kehittyessä. Pikku-lapsivaiheessa se on ehdottomampaa ja toiminnallisempaa. Yksivuotias on sanallisen kiellon lisäksi ”napattava” syliin vaarallisesta paikasta ja raivoavan leikki-ikäisen joutuu joskus nostamaan rattaisiin ja kuljettamaan huutavana kotiin. Lapsen kasvaessa kielestä tulee entistä enemmän väline: lapsen kanssa voi keskustella ja hän ymmärtää aiempaa paremmin perusteluja ja sovitteluratkaisuja. Isomman lapsen kanssa voidaan harjoitella päätöksentekoa keskustelemalla erilaisista mahdollisuuksista ja niiden seurauksista.

Rajojen asettaminen ei ole käytännön tilanteissa aina helppoa, ongelmallista tai palkitsevaa. Lapsi suuttuu, pettyy ja turhautuu, kun hän ei saa haluamaansa tai hänen tekemisiään rajoitetaan tai häneltä pyydetään jotain. Lapsen persoonallisuus vaikuttaa suuresti siihen, miten vahvoja pettymyksen ilmaukset ovat: huu-

toa, kiemurtelua, jalan polkemista, sätkimistä, uhkailua, sättimistä, paiskomista, esineiden heittelyä tai mököttämistä. Lapsen on tärkeää saada ilmaista pettymystään, mutta se ei saa pelästyttää tai saada vanhempaa peräytymään perustellusta vaatimuksesta. Pettyneenäkin lapsi ei saa vahingoittaa muita tai rikkoa tavaroita. (Rajojen asettaminen 2011; Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

3. Läsnäolo ja syli

Menninkotkolla toiminta rakentuu aikuisten ja lasten vuorovaikutuksen ympärille. Aikuinen toiminnallaan voi joko edistää tai estää sitä, että myös lapset pääsevät vaikuttamaan yksilöinä ja vertaisryhmänä ilmapiiriin. (Kalliala 2008, 11).

Ammattitaitoa on huomata arjen vilinässä niitä hetkiä, joita voisi hyödyntää keskustelua ajatellen, mutta kuitenkin niin, että valittu hetki olisi myös lasta ajatellen otollinen. (Holkeri- Rinkinen 2009, 218). Menninkotkolla pyritäänkin toiminnassa siihen, että hoitaja on läsnä lapsia varten, syliin saa aina tulla. Hoitaja antaa lapsille myös tilaa toimia itsenäisesti.

Yksilön arvostaminen, positiivinen tukeminen, emotionaalinen ja asianmukainen herkkyys, sekä normaali lapsen kanssa vuorovaikutuksessa syntyvä lämmin kohtaaminen, ovat erittäin tärkeitä asioita jokapäiväisessä kanssakäymisessä. Aikuinen toiminnallaan voi myötä- tai vastavaikuttaa lapsen emotionaaliseen hyvinvointiin ja toimintaan sitoutuneisuuteen. (Kalliala 2008, 67.)

4. Omahoitajuus ja kiintymyssuhde

Hoitajat ovat vuorovaikutuksessa lasten sekä vanhempien kanssa. Lapselle kuuluu monenlaisten tunteidenkirjo, mahdollisuus tuntea ilosta ikävään ja mielipahasta riemuun. Kasvattajan tehtävänä on toimia herkästi lapsen tunteet vastaanottaen ja huomioiden. Hyvässä vuorovaikutuksessa kasvattajan kanssa, lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään

Lapsen kiintymyssuhteella on kauaskantoisia vaikutuksia hänen tulevaisuuteensa. Turvallisen kiintymyssuhteen saaneella lapsella on hyvät edellytykset vastavuoroisuuteen, empaattisuuteen ja hyvään stressin sekä turhautumisen tunteiden sietoon. Hänellä on näin ollen myös hyvät lähtökohdat uusien, tärkeiden suhteiden solmimiseen ikätovereihin päiväkodissa tai koulussa. Aloittaessaan esimerkiksi päivähoitoa, tai muuten joutuessaan olemaan ilman vanhempiensa välitöntä läsnäoloa, turvallisen kiintymyssuhteen omaava lapsi voi usein melko rauhallisin mielin ottaa liikkumavaraa, etäisyyttä tai olla erossa vanhemmistaan. Hän on sisäistänyt mielteet vanhempiensa luotettavuudesta ja ennustettavuudesta, joten ero heistä ei yleensä ole ylitsepääsemättömän järkyttävää tai ahdistavaa. (Sinkkonen 2001, 52 -53.) Kun lapsi tulee päivähoitoon, hän joutuu yhtäkkiä eroon vanhemmistaan tuntemattomaan ympäristöön. Päiväkodissa lapsi kuitenkin luo pikku hiljaa uusiin ihmisiin erilaisia kiintymyssuhteita. (Sinkkonen 2001, 129 -130.) Lapsi tarvitsee päivähoitopaikassaan turvallisia ja luotettavia kiintymyssuhteita, sillä hän ei luonnollisestikaan selviä yksin (Sinkkonen 2003: 39). Eri-laisten lasten kohtaaminen päiväkodissa on pienelle lapselle suuri asia. Hän ei ole tottunut välttämättä vielä ottamaan vastaan, ilmaisemaan ja käsittelemään niin monia erilaisia tunteita, joten häntä saattaa pelottaa muiden lasten ilmaisemat tunteet (kuten suuttumus, pelko, suru.). (Forsman, Hanhiova & Jaatinen 2007.)

Omahoitajuuden periaatteet pohjautuvat muun muassa kiintymyssuhteen perustalle. Omahoitajan tärkeänä tehtävänä on tukea vanhemman ja lapsen kiintymyssuhdetta pitämällä vanhempi lapsen mielessä hoitopäivän ajan. Omahoitaja tukee, lohduttaa, on läsnä lapselle erohetkellä ja antaa myös vanhemmalle aikaa eron käsittelyyn. Hakutilanteessa omahoitaja mahdollistaa vanhemman osallisuuden lapsensa päivään kertomalla menneen päivän kulusta ja lapsen tunteista. Jotta sekä omahoitajuus että työskentely lapsen kanssa mahdollistuisivat, on kiintymyksen syntyminen omahoitajan ja lapsen välille tarpeellista. (Forsman, Hanhiova & Jaatinen 2007.)

2.2 Omahoitajuus päiväkotiki Menninkotkolla

Kun päiväkotiki Menninkotkossa saadaan tieto uuden lapsen tulosta päiväkotiin, lapselle valitaan omahoitaja. Omahoitaja huolehtii yhteydenpidosta vanhempiin, käy heidän kanssaan varhaiskasvatuskeskustelut ja on kasvatuskumppanina perheen arjessa. Hoitaja sopii tapaamisen perheen kanssa ennen hoidon aloitusta, luontevin paikka ensimmäiselle tapaamiselle on lapsen koti. Perheen toivoessa ensitapaamista päiväkodissa tai josakin muussa paikassa, on sekin tietenkin mahdollista. Tavoitteena on käydä keskustelua lapsen päivähoidon aloituksesta, käydä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma läpi, keskustella perheen toivomuksista ja odotuksista. Oma koti on turvallinen paikka vanhemmille ja lapsille ilmaista odotuksiaan ja toiveitaan. Perheen kotona työntekijällä on ainutkertainen tilaisuus hyvän luottamussuhteen luomiselle. Kotikäynnin suurimpana tarkoituksena on perheen äänen kuuleminen. Tämä onnistuu parhaiten, kun työntekijällä ei ole vielä omaa asennoitumistapaa perheeseen. Kotikäynnin aikana lapsi saa omassa kodissaan luoda vuorovaikutusta tulevaan kasvattajaan. (Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008.)

Kotikäynnin aikana lapsen ja hoitajan välille syntynyt ensikontakti auttaa lasta uuteen paikkaan tutustumisessa ja sopeutumisessa. Samalla hoitaja saa tietoa ja ymmärtää, miten lapsi toimii kotona ja miten vanhemmat toimivat hänen kanssaan. Kasvattajan kuuleva ja herkkä suhde lapseen ensimmäisten viikkojen aikana luo jatkumon koko lapsen päivähoidossa oloajalle. (Kaskela & Kekkonen 2006: 43.)

Vanhemmat esittelevät lapsen ensisijaisesti omahoitajaan ja toissijaisesti ympäristöön. Omahoitaja on lapsen kanssa kaikissa tilanteissa. Lasta ja hänen yksilöllisyyttään kunnioitetaan kaikin tavoin. (Sinkkonen 2001: 139.) Lasta kohtaan tulee olla aito kiinnostus. Päiväkodissa tuetaan lapsen ja hoitajan molemminpuolista kiinnittymistä. Lapsella on tarve turvallisuuteen, huolenpitoon, ymmärrykseen ja rakkauteen, joita omahoitajan tulee huomata ja mahdollistaa. Lapselle on tärkeää, että hän on mielessä kokonaisvaltaisesti ja hän saa läheisyyttä ja huolenpitoa. (Schulman 2003: 85–86.)

3 KÄSITTEELLISIÄ NÄKÖKULMIA KIUSAAMISEEN

Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan Suomen peruskouluissa keskimäärin 6-10 % oppilaista joutuu toistuvan kiusaamisen kohteeksi. Koulukiusaajien joukossa esiintyy eri rooleissa olevia oppilaita kuten kiusaajia, kiusaajan apureita tai kiusaamista kannustavia sivustakatsojia. Koulukiusaamisen esiintyvyyteen ei vaikuta koulun oppilasmäärä eikä kaupunki- tai maaseutusijainti, vaan kiusaamista tapahtuu kaikenlaisissa kouluissa. Koulukiusattujen määrä pienenee lasten vanhetessa. Yleisimmillään koulukiusaaminen on peruskoulun alaluokilla. Kiusattujen määrän on todettu pienenevän siirryttäessä yläkouluun, mutta kiusaajien määrä pysyy entisellään. Voidaan todeta, että yläkoulussa yksittäisen kiusatun tilanne on vaikea. Yleensä kiusaaminen on jatkunut useita vuosia ja yksittäistä kiusattua kohtaan saattaa olla useita kiusaajia.

Perusopetuslaissa (628/1998, 29. §) on määritelty, että opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Lisäksi se velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelman toimeenpanemisen lisäksi laki velvoittaa kouluja myös valvomaan sen noudattamista ja toteutumista. Keskeisenä osana suunnitelmaa on nimetä se kuka on vastuussa kiusaamistapauksen selvittelystä ja millä keinoin selvittely tapahtuu. Hyviä kokemuksia on saatu niissä kouluissa, joissa kiusaamistapauksia hoitaa oma erillinen tiimi tai työryhmä. Perusopetuslaki kattaa myös esiopetuksen, minkä vuoksi myös päiväkodeilta edellytetään kyseistä suunnitelmaa.

On tärkeä tunnistaa, mitä kiusaaminen on, jotta siihen voidaan puuttua. Kiusatuksi tulemisen tunne on jokaiselle erilainen tunne. Useimmiten kiusaaminen määritellään siten, että ihminen joutuu toistuvia kertoja ja tietyn ajan sisällä negatiivisten tekojen kohteeksi, joissa yksi tai useampi ihminen kiusaa. Kiusaaminen on aggressiivista käytöstä, joka vahingoittaa jotakuta fyysisesti tai psyykkisesti ja joka on toistuvaa, tahallista ja kohdistuu puolustuskyttömään henkilöön. Keskeistä kiusaamisessa on valtasuhteiden epätasapaino. Kiusaamisen määritelmään liitetään myös tarkoituksellisuus: kukaan ei tiedostamattaan kiusaa. (Hamarus 2008: 11–17; Kirves & Stoor-Grenner 2010: 3.)

Pienten lasten parissa voidaan kuitenkin pohtia, milloin toiminta on tietoista ja tarkoituksellista. On vaikea arvioida, milloin lapset tiedostavat, että heidän toimintansa voi vahingoittaa ja loukata toisia ihmisiä. Sääntöjen muuttaminen kesken leikin omaksi eduksi, on tavallinen piirre lasten vallankäytöstä leikeissä, tämän jotkut lapset voivat tulkita kiusaamiseksi. (Hamarus 2008: 11–17; Kirves & Stoor-Grenner 2010: 3.)

Kiusaamisen määritelmää ei voida tehdä liian tiukaksi, sillä silloin moni yksilön loukkaavaksi ja satuttavaksi kokema käyttäytyminen voi jäädä huomiotta, vaikka sillä olisi pitkäaikaisia seurauksia.

Yksittäisetkin hyökkäykset voivat luoda uhrissa pelkoa kiusatuksi joutumisesta tulevaisuudessa. Kiusaamista ja kaverisuhteisiin liittyviä ongelmia alkaa lapsilla olla jo päivähoito ikäisinä. (Päiväkoti-ikäisten lasten kiusaaminen 2011.) Kiusaaminen vaikuttaa negatiivisesti koko lapsi ryhmään, ei ainoastaan kiusatun ja kiusaajan väliseen vuorovaikutukseen. Kiusaamiseen on puututtava ennen kuin se vaarantaa lasten psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia.

Konfliktit ja erimielisyydet kuuluvat ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Niitä syntyy tilanteissa, joissa kaksi henkilöä riitelee tai ovat eri mieltä jostakin asiasta. Lasten keskuudessa ilmenevät konfliktit ja erimielisyydet eivät sinänsä ole aina paha asia. Niiden avulla lapsi opettelee käsittelemään tunteita ja ristiriitojen selvittelyä. Onkin tärkeää erottaa kiusaaminen muista lasten välisistä riidoista ja konflikteista. Kiusaaminen eroaa konfliktista siinä, että kiusaamistilanteessa kiusatulla on vaikeuksia puolustautua itseensä kohdistuvaa kielteistä toimintaa kohtaan. Monella varhaiskasvattajalla voi olla vaikeuksia erottaa tosistaan konflikti, kiusaaminen ja riita, koska kyseessä on pienet lapset, jolloin ei voida määritellä sitä miten lapsi kokee ja omaksuu kehityksessään vielä asioita. (Kirves ja Stoor-Grenner 2010, 4.)

Päivähoitoikäiset lapset voivat kutsua kaikenlaisia epämiellyttäviä tapahtumia kiusaamiseksi. Siksi onkin tärkeää huomioida pienten lasten ollessa kysymyksessä kielellisen kehityksen vaiheet. Lapsi saattaa kertoa tapahtuneita asioita kiusaamisena, mutta silti häneltä voi puuttua käsitteet ja sanat kertomaan todellisista tilanteista esimerkiksi uhkailusta, manipuloinnista tai kiristämisestä. (Päiväkoti-ikäisten lasten kiusaaminen 2011.)

Päiväkodissa on hyvä käydä keskustelua kiusaamisen määritelmästä lasten sekä heidän vanhempiensa kanssa. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten erilaisia voivat lasten ja aikuisten käsitykset olla siitä, mitä he pitävät kiusaamisena ja mitä eivät. Varhaiskasvattajilla, lapsilla ja vanhemmilla voi olla erilaiset määritelmät kiusaamisesta, mikä ohjaa heidän toimintaansa käytännön elämässä. Joku lapsi kokee tietyn teon kiusaamiseksi, kun taas toinen voi ottaa sen leikkinä eikä välitä siitä. Siksi onkin tärkeää keskustella kiusaamisen määrittelemisestä. Yhteisen keskustelun avulla pystytään ymmärtämään lapsen näkökulma.

3.1 Kiusaamisen muodot

Kiusaaminen voi olla epäsuoraa tai suoraa kiusaamista. Suoran kiusaamisen tunnusmerkkejä ovat esimerkiksi potkiminen, pureminen, lyöminen, nimitteleminen. Epäsuoran kiusaamisen tunnusmerkkejä ovat esimerkiksi juoruileminen, selän takana puhuminen, ryhmästä eristäminen. Päiväkotimaailmassa usein kiusaaminen ilmenee fyysisenä, sanallisena ja psyykkisenä kiusaamisena. (Kirves ja Stoor-Grenner 2010, 5-6.)

3.1.1 Fyysinen kiusaaminen

Fyysinen kiusaaminen on helpointa huomata. Revenneet vaatteet, mustelmat ja haavat voivat olla siitä merkkejä. Yleensä fyysiseen kiusaamiseen puututaan henkistä kiusaamista helpommin, vaikka molemmat voivat jättää yhtä pysyvän jäljen - senkin jälkeen, kun mustelma paranee. Fyysinen kiusaaminen on kuitenkin niin selvää, joten puuttuminen siihen on helpointa. Fyysinen kiusaaminen on yleisempää poikien kesken, kuin tyttöjen, nykypäivänä kuitenkin myös tytöt kiusaavat fyysisesti. Kiusaaja voi myös ikään kuin "vahingossa" tönäistä, nipistää, seistä tiellä, lyödä oven kiinni, heittää hiekkaa, lyödä, raapia, purra, potkia, kampata tai sotkea leikin. Kiusaaminen voidaan myös naamioda leikiksi. Pojille on ominaisempaa aggressiivisen käyttäytymisen suorat, fyysiset ja verbaliset taktiikat, kun taas tytöille luontevampaa on manipulatiivinen, epäsuora aggressio. Tytöt kiusaavat monesti kiertoteitse, epäselvästi siten, etteivät he joudu vastatusten kiusatun kanssa ja jää kiusaamisesta niin helposti kiinni. (Minä en kiusaa, 2011; Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

3.1.2 Sanallinen kiusaaminen

Sanallinen kiusaaminen on haukkumista, nimittelyä, hännäämistä, kuiskuttelua, juorujen levittämistä, pahan puhumista, ahdistelua, pilkkaamista, matkimista, uhkailua, ulkonäöstä huomauttelua, uhrin sanomisten tai tekemisten jatkuvaa kommentoimista, kikat-
telua, pilkkanaurua tai/ja pilailua. Sanallinen kiusaaminen on hiljaista helpompi huoma-
ta, mutta ei kuitenkaan aina. Kuiskutella voi myös hiljaa - niin, ettei kukaan aikuinen
kuule. (Minä en kiusaa 2011; Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

3.1.3 Psyykkinen kiusaaminen

Hiljainen, hienovarainen piilokiusaaminen on kiusaamisen tavallisin muoto ja samaan
aikaan vaikein havaita ja monesti myös haavoittavinta. Hiljaista kiusaamista on muun
muassa uhkailu, manipulointi, kiristäminen, leikistä pois sulkeminen tai leikin sääntöjen
muuttaminen, nolaaminen, huokailu, tuijottaminen, merkitsevät katseet, katseen välttä-
minen, ilmeily, vaikeneminen, selän kääntäminen ja kaverin kohtelevaaminen kuin hän oli-
si ilmaa. Hiljaisesta kiusaamisesta voi myös olla kyse, kun yksi jätetään kutsumatta syn-
tymäpäiville tai syntymäpäivä juhla kutsuilla kiristetään lapsia tekemään asioita. Hiljai-
sen kiusaamisen uhrit vaikenevat usein kokemastaan, he tyytyvät osaansa. He kertovat
harvoin, miten pahalta kiusaamisen kohteeksi joutuminen tuntuu. ”Näkymätöntä” kiu-
saamista on myös vaikea pukea sanoiksi ja kertoa siitä, vaikka sen tuntee. Siitä on myös
harvinaisempaa jäädä kiinni. (Minä en kiusaa 2011; Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävän määrittely

Tutkimustehtävänäimme oli arvioida, *miten kiusaamista ilmenee ja millä tavoin sitä voi-
taisiin karsia päiväkotit Menninkotkossa*. Tarkoituksena oli samalla laatia Menninkotkon
varhaiskasvatussuunnitelmaan liitteeksi kiusaamisen vastainen suunnitelma, joka toimi-
si käytännön työvälineenä. Kiusaaminen vaikuttaa kokonaisvaltaisesti lapsen kasvuun ja

kehitykseen. Valitsimme aiheen koska, kiusaamisen ehkäiseminen on erityisen tärkeää. Kiusaaminen vaikuttaa kiusatun ja kiusaajan lisäksi myös koko lapsiryhmään. Kiusaamiseen puuttumattomuus johtaa lapsen psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin vaarantumiseen. Ala-asteilla on olemassa Kiva-koulu joka muodostuu sanoista Kiusaamisen Vastainen tai Kiusaamista Vastustava toiminta. KiVa Koulu on Opetusministeriön rahoittama hanke koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. (KiVa koulu 2011.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton ja Folkhälsan toteuttama Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa hanke vuosina 2009–2010 herätti mielenkiinnon puuttumaan kiusaamiseen perusteellisemmin omassa yksikössämme. Kiusaamisen tutkiminen alle kouluikäisten lasten parissa on ollut vielä vähäistä. Suomessa aiheesta on laadittu muutama opinnäytetyö. Hankkeen myötä aihe on tullut tutummaksi ja herättänyt monen mielenkiinnon puuttua asiaan. Koulukiusaamisen juuret ovat varhaiskasvatuksessa, joten asiaan tulee puuttua jo varhaiskasvatuksessa. Näkemyksemme mukaan kiusaamisen esiintymistä varhaiskasvatuksessa puoltaa se, että koulussa ensimmäisellä luokalla on todettu kiusaamista. On aika mahdoton ajatus, että kiusaaminen alkaisi yhtäkkiä kouluun siirryttäessä.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Hyödynsimme aineistonkeruussa havainnointia ja keskustelua lasten ja vanhempien kanssa. Päiväkodin henkilökunnan ja lasten kanssa käytyjen keskusteluiden perusteella laadimme kirjallisen kiusaamisen vastaisen suunnitelman. Suunnitelma tulee osaksi arkea päiväkodin toimintaan, se on myös hyödynnettävissä muihinkin varhaiskasvatus yksiköihin. Havainnointi on yksi laadullisen tutkimuksen yleisimmästä aineistonkeruumenetelmistä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 81; Vilkkä 2006, 42.)

Havainnoinnin avulla voidaan arvioida, toimivatko ihmiset tilanteissa, niin kuin sanovat toimivansa tai niin kuin he itse kokevat toimivansa. Havainnointia pidetään työläänä ja aikaa vievänä tiedonkeruumenetelmänä muihin menetelmiin verrattuna. Menetelmän yhtenä etuna kuitenkin pidetään sitä, että sen avulla saadaan aitoa tietoa havainnoinnin kohteen toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnointia pidetään hyvänä menetelmänä vuorovaikutusta tutkittaessa. Havainnoinnin suurimpia haittoja on se, että havainnoija

voi vaikuttaa tai jopa muuttaa normaalin tilanteen kulkua. Tätä on pyritty vähentämään niin, että havainnoija tutustuu kohderyhmään etukäteen ja tulee tutuksi havainnoitavien kanssa, jolloin hän osaa tulkita ja havainnoida asioita oikein. Objektiivisuuden nähdään myös kärsivän, jos havainnoija alkaa suhtautua liian tunneperäisesti havainnoitavia kohtaan. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 2009, 212 – 214.)

Havainnointiin liittyy usein arkihavainnoissa tulkinta- ja havainnointivirheitä. Voimme muistaa asioita väärin tai tehdä väärä päätelmiä. Tutkimuksessa näitä asioita pystytään kuitenkin karttamaan, sillä havainnointi on jäsennellynpää kuin arjessa. Tutkimuksessa havainnoija tuottaa tarkoituksella havaintoja ja tarkoituksellisuutena on, että tutkija näkisi asiat, jotka ovat niin sanotusti ”piilossa” havainnoitavilta. (Vilkkä 2006, 11 – 13.) Oleellista on se, mitä tulisi havainnoida ja se kuinka havainnoitavat asiat huomataan. Yleisesti ottaen sosiaalitutkimuksessa suositaan kenttätutkimusta, sillä sosiaalisia tilanteita on hankala mitata laboratoriotutkimuksilla. (Eskola & Suoranta 2005, 101 - 103.)

4.3 Kohderyhmä ja aineiston keruu

Päiväkodissa tapahtuvasta kiusaamisesta on juuri julkaistu kattava Mannerheimin lastensuojeluliiton ja Folkhälsanin tutkimus (2009–2010), jota hyödynnämme oman yksikön kiusaamisen vastaisensuunnitelman laatimisessa. Kirjalliseen aineistoon tutustumisen lisäksi, olemme opinnäytetyötä tehdessämme osallistuneet Mannerheimin Lastensuojeluliiton sekä Folkhälsanin yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa järjestämään seminaarin Kiusaavatko pienetkin lapset? 14.4.2010 Helsingissä sekä varhaiskasvattaja messuille 19.11.2010 Oulussa, jossa osallistuimme kiusaamisen ehkäisemiseen liittyviin luentoihin.

Tiedonkeruumme tapahtui havainnoimalla Menninkotkon päiväkodissa lapsien päivittäistä toimintaa sekä keskustelemalla lasten, työntekijöiden ja vanhempien kanssa. Meillä on se etu, että koska havainnoijia oli kaksi, se mahdollisti erilaisista tulkinnoista ja sen perusteista käytävän yhteisen arviointikeskustelun.

5 TEEMAAN LIITTYVIÄ AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

Päivähoidossa tapahtuvaa kiusaamista on tutkittu vähän, kun taas koulukiusaamista on tutkittu paljon. Laitinen Taina (1998) kirjoittaa opinnäytetyössään miten, Manningin mukaan voidaan todeta kiusaamisen alkavan jo 3-6 vuotiaiden keskuudessa.

Mannerheimin lastensuojeliiton tutkimuksessa Kiusaavatko pienetkin lapset, tutkittiin kiusaamista varhaiskasvatuksessa päiväkodeissa. Aineisto kerättiin neljästä suomenkielisestä ja neljästä ruotsinkielisestä päiväkodista, joissa haastateltiin 3–6-vuotiaita lapsia (61 kpl), lasten vanhempia (24 kpl) sekä päiväkodin työntekijöitä (29 kpl) sekä havainnoitiin lasten ryhmätilanteita. Lisäksi luotiin kuva kotimaisesta ja kansainvälisestä alle kouluikäisten lasten kiusaamista koskevasta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta. Aineiston mukaan kiusaamista esiintyy myös alle kouluikäisten lasten parissa. Lisäksi alle kouluikäisten lasten parissa tapahtuu paljon sellaista menettelyä, jolla voidaan nähdä olevan juuret kiusaamisen syntymiseen. (Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

Kaikki kolme selvityksen osapuolta (lapset, vanhemmat, päiväkodin työntekijät) määrittivät, mitä kiusaaminen on. Vanhempien ja henkilökunnan määrittelyssä korostui lapsen subjektiivisen kokemuksen tärkeys. Heidän mukaansa kiusaaminen on tietoista ja toistuvaa toisen kaltoin kohtelua, mutta lapsen oma kokemus on ratkaiseva, silloin kun pohditaan onko kyse ollut kiusaamisesta vai ei. Lisäksi esiin nousi se, että myös kertaaluonteinen kaltoin kohtelu voi olla kiusaamista, jos se aiheuttaa pelkoa ja mielipahaa lapsessa. Päiväkodissa, esikoulussa tai koulussa aineiston mukaan kiusaamistilanteet tapahtuivat pääsääntöisesti niin sanottujen vapaiden leikkien yhteydessä sisällä tai ulkona. Useissa haastatteluissa lapset kertoivat, että ”tyhmää” tapahtuu silloin, kun aikuinen ei näe tai aikuisilla on kiire. Siitä huolimatta haastatteluista löytyi myös esimerkkejä siitä, että muun muassa lepo- ja nukkumatilanteissa tapahtui kiusaamista, vaikka tilanteessa on aikuinen aina läsnä. Kiusaaminen voi olla vaikeasti havaittavissa, vaikka aikuinen olisi paikalla. (Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

Johanna Talon pro gradu -tutkielma (2000), ”Kiusataanko jo päiväkodissa?” käsittelee kiusaamisen problematiikkaa alle kouluikäisten lasten parissa. Tutkimustulokset osoittavat, että kiusaaminen on tavallista lasten keskuudessa jo päiväkodissa. Tutkimuksen mukaan 24 % lapsista koki olevansa kiusaamisen uhreja, samalla kun 9 % koki kiusaa-

vansa muita. Lapsista 2 % oli sekä kiusaajia että uhreja. Kiusaamisen luonne 5–7 vuotiaiden lasten välillä oli tavallisimmin fyysistä. Ilmeni, että sekä uhrilla, että kiusaajalla oli myönteinen minäkuva. Sen sijaan päiväkodin henkilökunta arvioi, sekä kiusaajaa, että uhria kielteisemmin kuin muita lapsia. Heidän mukaansa sekä kiusaajat että uhrin olivat aggressiivisempia ja heillä oli myös huonommin kehittyneet sosiaaliset taidot. (Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

6 PÄIVÄKOTI MENNINKOTKON LASTEN JA HENKILÖKUNNAN MÄÄRITYKSIÄ KIUSAAMISESTA

Maaliskuun lopussa 2011 keskustelimme päiväkotin Menninkotkon henkilökunnan ja lasten kanssa, saadaksemme heidän näkemyksensä siitä millaista kiusaamista Menninkotkossa esiintyy.

Henkilökunnan kanssa keskustellessa nousi esille, että pienten lasten (alle 3v) keskuudessa suora kiusaaminen on yleistä. Isompien (yli 5v.) ollessa kyseessä voidaan puhua enemmän epäsuorasta kiusaamisesta. Menninkotkolla esiintyy tällä hetkellä enemmän suoraa kiusaamista. Tällä hetkellä tytöt kiusaa enemmän kuin pojat, osaltaan se johtuu siitä, että meillä on tyttöjä ryhmissä enemmän kuin poikia. Pojilla leikeissä ilmenee eristämistä. Kiusaamisen muoto riippuu enemmän luonteesta kuin sukupuolesta. Kiusaamisen tai epämiellyttävän teon uhri voi olla kuka vain ryhmästä. Tällä hetkellä päiväkodillamme ei systemaattista kiusaamista esiinny. Mikäli joku aikuisista joutuu kiinnittämään huomiota liikaa yhteen lapseen, esimerkiksi lapsen ei toivotun käytöksen vuoksi, myös lapset ottavat tämän lapsen helpommin silmätikuksi. Jotkut kiusatut, eivät alistu kiusaamisen kohteeksi, jotkut aloittavat kiusaamaan takaisin, jotkut kostavat, jotkut alistuvat. Kiusaamista esiintyy eniten vapaan leikin kohdalla ja ehkä sisällä enemmän kuin pihalla, alle 4 vuotiailla riitatilanteita tulee enimmäkseen leluista. Myös istumapaikoista tulee riitaa, siirtymätilanteet ja odottamiset ovat haasteellisia. Esikouluikäisillä on tapana välillä kiusoitella toisille esimerkiksi niin, että käsien pesutilanteessa vesihanauksen käännetään kuumalle oman vuoron jälkeen ja piilotellaan tavaroita. Näissä tilanteissa tytöt ovat joutuneet useammin uhriksi kuin pojat. He myös kommentoivat toisten vaatteita ja tuoksua esimerkiksi: ”*Sä haiset pahalta, haiset navetalta.*”

6.1 Lasten käsityksiä kiusaamisesta

Pienten ryhmän vastauksista kävi ilmi, että he käsittävät kiusaamisen fyysiseksi kiusaamiseksi. Heidän mukaansa kiusaamista on, jos toinen lapsi lyö tai paasaa, raapii, puree, tökkii tai raapii silmään tai naamaan (kasvoihin), tönii, tiputtaa astioita (kotileikin aikana), jos vääntää toisen kättä, tai jos ei tottele (noudata sääntöjä). Isompien ryhmästä kaikki eivät osanneet vastata mitä kiusaaminen on. *”En mä oikeen tiää”* oli usean lapsen vastaus keskustelun aluksi. Keskustelun edetessä hekin osasivat määritellä kiusaamista ja esille nousi, että kiusaamista on, jos lyödään, purraa, härnätyään tai haukutaan toista. *”sitä, että tehdään toiselle pahaa.”* *”Jos hajottaa jonku lelun.”*, *”Se, jos tavaroita panee jonnekin, josta niitä ei löydä.”* Isojen ryhmässä tuotiin esille, että kiusaaminen on rumaa. Isojenkin ryhmässä kiusaaminen määriteltiin fyysisenä kiusaamisena. Esikoululaisten ryhmän vastauksista nousi esille myös fyysistä kiusaamista kuten lyöminen, potkiminen, toisen kaataminen, pureminen ja kuristaminen sekä ilman lupaa lelun ottaminen kesken leikin. Myös kiroileminen ja haukkuminen tuotiin esille. Esikoululaisilta vastaukseksi tuli myös esille se miltä tuntuu, jos joutuu kiusaamisen kohteeksi *”Tulee kurja olo ettei toinen enää tykkääkkää musta”*. Useampi esikoululaisista toi myös esille, että kiusaamista on, jos toistuvasti joku tekee toiselle jotain joka pahoittaa toisen mielen. Esimerkiksi esille tuli *”Nimittelee koko ajan.”* ja *”jos joku määräilee aina”*. Epämiellyttäväksi esikoululaiset kokivat myös sen, jos joku tahallaan ärsyttää toista tai jos joku kovistelee toisille (esittää olevansa parempi tai voimakkaampi, kuin muut.)

6.2 Kiusaamisen ilmentymiä lasten kuvaamina

Lapsilta kysyttiin onko heitä kiusattu ja jos on niin miten. Pienten ryhmän vastauksista ilmeni, että kiusaamista on esiintynyt niin, että toinen lapsi on lyönyt, purrut, raapinut, vetänyt tukasta, on ottanut kirjan kädestä tai töninyt. Lapsi (1.) toi esille, että *”Ei, muuta kun vain ne pojat on miekkaillu mun vieres.”* Lapsi oli kokenut tilanteen pelottavaksi. Myös isojen ryhmässä esille tuli fyysistä kiusaamista kuten lyömistä, puremista, nipistelyä sekä tavarankädestä ottamista. Lapsi (2.) vastasi kysymykseen nyökkäämällä, muttei muistanut miten häntä on kiusattu. Esille nousi myös se, että kiusaamista esiintyy enemmän sisarusten kesken kotona, kuin päiväkodilla, *”On yhden kerran ja pikkusisko sata kertaa.”* Esikoululaisten ryhmän vastauksista nousi myös esille, että enemmän kiu-

saamista on kotona kuin esikoulussa ”*On, monta kertaa, enemmän kotona. Hoidossa ja eskarissakin on.*” Vastauksista tuli myös esille ettei aina ole kyse kiusaamisesta vaan se voi olla myös riitatilanne kuten Lapsi (3.) vastasi, että ”*On (kiusattu), tulee niitä riitojakin.*”

Pienten ryhmässä jotkut lapset kertoivat kiusanneensa, jotkut eivät ole sitä tehneet. Kun kysyttiin ketä he ovat kiusanneet vastasi lapsi (4.) kiusanneensa äitiä ja isää ja yksi lapsi (5.) vastasi kiusanneensa hoitokaveria. Isompien ryhmän vastauksissa nousi vahvasti esille sisarusten keskeiset riidat. ”*Oon, että mä oon purru veljeä.*”, ”*Siskon kans tulee riitoja, moon sellaanen, että kotona vaan.* (kiusaan) ”, ”*Olen töninyt siskoani.*” Lapsi (6.) myönsi kiusanneensa, muttei muistanut, ketä on kiusannut.

Esikoululaisten ryhmän vastauksista tuli myös esille kotona sisarusten tai sukulaisten kiusaaminen. ”*Joskus härnään serkkua ja kaveria kotona*”, ”*Joo, koiraani ja isoveljeä*”, ”*Isosiskoa oon ärsyttänyt.*” Lapsi (7.) toi esille riitatilanteen, joka oli tapahtunut päiväkodilla, noin viikko ennen haastattelua ”*Joo, hedelmillä lyötiin, mutta pyysin anteeksi.*”

6.3 Kiusaamisesta kertominen

Pienten ryhmään kuuluvat sanoivat, että jos heitä kiusattaisiin, he kertoisivat siitä hoitajalle, äidille, isälle, aikuiselle, isosiskolle, paapalle, ihmiselle. Lapsi (8.) toi myös esille miten kotona sisarusten keskeinen riita tilanne kerrotaan ”*Jos äiti on puhelimes tai isi niin sitte kerrotaan toiselle.*” Isompien ryhmässä koettiin, että kiusaamisesta kertominen on helppoa. Kotona ollessa kerrotaan äidille tai isälle, ja jos ollaan päiväkodilla, kerrotaan aikuiselle. Esikouluikäiset kertoisivat kiusaamisesta muillekin kuin äidille, isälle tai päiväkodin aikuisille. He toivat esille, että kiusaamisesta voi kertoa siskolle, kaverille, koiralle, isoveljelle sekä kaikille perheestä muttei eläimille. Lapsi (9.) toi esille, että oli kerran yrittänyt kertoa hoitajalle, mutta hän ei kuunnellut, oli vastannut vain, että ”*jaa-a*”. (Haastattelija keskusteli lapsen kanssa tilanteesta vielä kahden kesken, jotta saisi selville millainen tilanne oli ollut. Haastattelija keskusteli myös tilanteesta mukana olleen hoitajan kanssa tilanteesta. Kävi ilmi, että kyseessä oli leikissä tullut riitatilanne. Leikki oli aluksi ollut rauhallinen, mutta oli pikkuhiljaa alkanut muuttumaan ra-

jummaksi. Hoitaja oli jo useamman kerran varoitellut, että pian saattaa tulla kipeää, jos ei aleta leikkimään rauhallisemmin. Kun toinen lapsista oli saanut kipeää, oli hän mennyt kertomaan siitä hoitajalle ja saanut vastaukseksi ”jaa-a”. Tilannetta oli selvitetty, sopu oli saatu aikaan ja leikki oli jatkunut rauhallisemmin. Tästä voidaan kuitenkin huomata, miten lapsen mieleen jää tilanteet ja yksittäiset sanat. Lapsi muistaa nämä tilanteet ja sanat, joissa lapsi kokee kokeneensa epäoikeudenmukaisuutta pitkän aikaa, vaikka itse tilanne voikin unohtua.)

6.4 Henkilökunnan määritelmiä ja havaintoja kiusaamisesta

Henkilökunta näkee kiusaamista esiintyvän suhteellisen vähän Menninkotkossa, kun taas lapset näkevät asian olevan yleisempää. Tämä johtuu siitä, että monesti esimerkiksi lapsen lyödessä toista lasta, henkilökunnan näkemyksen mukaan lyöminen voi johtua lapsen aggression purkamisen opetteluun liittyvään kehitysvaiheeseen, jolloin sitä ei voida tulkita varsinaiseksi kiusaamiseksi. Tilanteeseen kuuluu silti ehdottomasti puuttua. Lapset kokevat lyömistä usein kiusaamisena, oli kyse yhdestä kerrasta tai jatkuvasta toisen fyysisen koskemattomuuden rikkomisesta. Lapset hahmottavat ryhmässä vain oman itsensä lisäksi kaverin teot ja kaverille tapahtuvat asiat, he eivät niin reagoi koko ryhmässä tapahtuviin asioihin, kun taas henkilökunta hahmottaa koko ryhmän ilmapiirin ja asiat. Henkilökunta kutsuttiin palaveriin kirjeellä (Liite 1), jolla viritettiin henkilökunta pohtimaan jo ennen palaveria, millaista kiusaamista ja epämiellyttäviä kokemuksia, he ovat havainnoineet päiväkotia Menninkotkolla tapahtuvan. Henkilökunnan kanssa kävimme läpi aihetta seuraavien kysymysten pohjalta: Mitä kiusaaminen on? Miten tiedostamme onko kyseessä kiusaaminen? Miten kiusaamista esiintyy Menninkotkossa? Miten siihen asiaan puututaan, keinot ja seuranta? Yhteistyö vanhempien kanssa?

6.5 Päiväkotia Menninkotkon työntekijöiden näkemyksiä kiusaamisesta ja sen havaitsemisesta

Työntekijät luettelivat yhteistuumin erilaisia kiusaamisen muotoja, jotka he tulkitsevat kiusaamiseksi. Näitä ovat esimerkiksi leikistä pois jättäminen, lyöminen, töniminen, haukkuminen, nimittely, leikissä alistaminen, toisten lelujen, vaatteiden ynnä muiden asioiden arvostelu. Menninkotkon varhaiskasvattajat ovat kuitenkin sitä mieltä, että ku-

kin lapsi kokee kiusaamisen eri tavoin: toisen tuleminen liian lähelle voi olla jollekin jo kiusaamista.

Mikäli lapset eivät halua tulla hoitoon tai alkavat muuten oirehtimaan, voidaan epäillä kiusaamista. Ilmeet ja eleet, äänensävy kertovat myös onko kyseessä kiusaaminen. Fyysinen toisen laiminlyöminen ei kuulu normaaliin arkeen, se voidaan aina lukea kiusaamiseksi. Leikki rauhan rikkominen, häiriköinti, ovat myös asioita joihin tulee aina puuttua.

6.6 Päiväkotikiusaamisen varhaiskasvattajien keinot kiusaamiseen puuttumiseen

Hoitaja menee aina väliin fyysisiin lasten välisiin tilanteisiin. Leikkistä pois jättämistä pyritään ehkäisemään ryhmäajalla ja aikuisen osallistumisella leikkeihin. Puuttumisen keinoina käytetään kieltoja ja kehoituksia, puhuttelua, sanallinen keskustelu tai puhuttelu. Joissakin tilanteissa lapset laitetaan "jäähyille". Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi istuu rauhalliseen paikkaan miettimään tekojaan ja käytöstään, sekä sitä miten tulisi toimia toisin. Lapsen rauhoittumisen ja toimintansa miettimisen jälkeen aikuinen keskustelee asian aina lapsen kanssa läpi ja sen jälkeen hoidetaan jälkitoimet, esimerkiksi anteeksi pyytäminen. Anteeksi pyytäminen aina tilanteessa, jossa se on mahdollista, tilanteen ollessa akuuttina ei anteeksi pyytäminen välttämättä onnistu. Mikäli jäähy ei tepsii ja toiminta vain jatkuu, tulee määrätä joku muu vastaava rangaistus jäähytilalle, ei saa esim. jotain lelua, "kovempi rangaistus", esim. lelupäivä pois. Lasten kanssa luetaan kirjoja, jotka kertovat kiusaamisesta, näiden avulla pyritään empatian syntymiseen lapsen tunteissa. Riitaan osallistuneiden osapuolten kanssa voidaan tilanteesta riippuen keskustella aluksi erikseen ja sen jälkeen vasta yhdessä, tärkeää on kuulla molempia osapuolia puolueettomasti. Lasten kanssa kaikki yleiset keskustelut siitä, mitä voitaisiin muuttaa, että arki olisi mukavampaa, edesauttavat ilmapiirin positiivisuutta. Päiväkodin varhaiskasvattajilla tulee olla yhteinen huoli aiheesta ja yhteinen tavoite parantaa asioita. Tilanteissa joissa kiusaaminen todetaan ja se jatkuu, tulee huoltajat ottaa mukaan keskusteluihin tilanteesta riippuen myös lapset voidaan ottaa keskusteluihin mukaan. Mikäli tilanne on hyvinkin vaikea, tulee keskustelussa olla kaksi hoitajaa mukana. Kiusaamista voidaan myös ehkäistä ja ryhmähenkeä parantaa palkitsemalla ryhmää esimerkiksi hyvästä käytöksestä: Palkinto voi olla kehuja, tarra, retki tai joku lapsille mieluinen asia.

Keinoja, joilla kiusaamista voidaan ehkäistä ovat:

- kuunteleminen, jokaisessa tilanteessa.
- ryhmien jakaminen rauhoittaa tilannetta
- ikäviin tilanteisiin puututaan
- opettaa lapsia selvittämään asioita keskenäänkin
- kaverit
- syli, lämpö, turvallisuus,
- oman mielen ja maltin pitäminen. olla aikuinen.
- yhteistyö vanhempien kanssa
- luottamus aikuisiin
- rakkautta, hyväksyntää, kehuminen,
- asioihin jotka yleisesti koetaan epämiellyttäväksi, pitää puuttua heti.

Mikäli lapsi kokee tullessa kiusatuksi, vaiikkeivät päiväkodin varhaiskasvattajat välttämättä näe asiaa samoin, siihen pitää kuitenkin puuttua. Jokaisen lapsen tulisi oppia tuntemaan toisten ryhmässä olevien rajat ja aikuisten tulee tukea sitä. Hoitaja keskustelee kunkin kiusaamistilanteeseen osallistuneen lapsen kanssa kahdestaan siitä, mitä kiusaamistilanteessa tapahtui. Jonka jälkeen asia käydään yhdessä läpi asianosaisten kesken. Hoitajien tulee seurata tarkasti lapsiryhmää, tarkkailla, kirjata mikäli epäkohtia esiintyy, sekä keskustella vanhempien kanssa avoimesti. Hoitajat muistavat tasapuolisen kohtelun niin kiusaajan kuin kiusatunkin perheisiin.

Lapsiryhmän uusiutuminen tuo omat haasteensa tilanteisiin, tilannetta seuraa aina uusi ryhmäytyminen. Osa-aikaisesti hoidossa olevat lapset, voivat kokea jäävänsä ryhmän ulkopuolelle vapaa päivien jälkeisinä päivinä. Päiväkodilla tulee aikuisten kiinnittää huomiota nätisti puhumiseen lapsille, koska olemme malleja ja opetamme miten toisten kanssa kommunikoidaan. Jokaiselle tulee puhua kauniisti, henkilökunta panostaa tähän omalla esimerkillään ja lapsia kannustetaan keskustelemaan vaikeatkin asiat keskenään nätisti, myös vanhemmille lapsille opetetaan puhumaan nätisti.

Hoitajat pohtivat myös sitä, miten lapset käyvät syntymäpäivä kutsuilla valtapeliä. Lapset kiristävät toisiaan esimerkiksi leikeissä ja peleissä syntymäpäiväkutsuilla. Lapset sanovatkin usein suuttuessaan toiselle lapselle: ”*Mä en kutsu sua mun synttäreille*”. Kut-

suje antamisen ollessa ajankohtainen, eivät lapset välttämättä muista riitoja ja kiristämisiä. Monesti perheen vanhemmat päättävätkin keitä päiväkodilta kutsutaan, jos ylipäänsä kavereita päiväkodilta kutsutaan. Kaikkia päiväkodin lapsia ei ymmärrettävästi voida kutsua jokaisen syntymäpäiville. Tästä syystä pohdimmekin, miten lapset voisivat kutsua toisiaan synttäreillensä siten, että asia olisi reilua kaikkia lapsia kohtaan. Lapset, jotka eivät kutsua saa, pahoittavat mielensä, varsinkin jos syntymäpäivä sankari on aiemmin kiristänyt kutsulla. Päätimme keskustella aiheesta vanhempainillassa ja katsoa herääkö vanhemmilta ideoita asiaan.

7 YHTEISTYÖ VANHEMPIEN KANSSA

7.1 Varhaiskasvattajien ja lasten vanhempien yhteistyö

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet oppaassa (2005,31) vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välistä yhteiskasvatustyötä linjataan kasvatuskumppanuudeksi. Tämä tarkoittaa yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukemista varten. Varhaiskasvattajilla on lasten kasvuun ja kehitykseen ammatillinen osaaminen, vanhemmilla sen sijaan on vanhemmuuden kautta opittu tieto omasta lapsestaan. Molempien osapuolien tiedot ovat tärkeitä lapsen yksilöllisen kasvatuksen ja kehityksen auttamiseksi. Toimiva yhteistyösuhde kannattelee lapsen siirtymistä ja elämistä kodin ja päivähoidon kasvuympäristöissä, joka lähtee lapsen tarpeista. Ennen yhteistyö päivähoidon ja vanhempien välillä oli vanhempien mukanaoloa ja tukemista. Tukemisella tarkoitettiin vanhemmuuden tukemista, vanhemmuuteen kasvattamista. Asiantuntijoiden rooli yhteistyössä korostui, asiantuntijoilla oli tieto ja vanhemmat asetettiin osaamattomiksi ja tietämättömäksi.

Hyvän kasvatuskumppanuuden toteutuminen vaatii molemminpuolista kunnioitusta, vastavuoroisuutta ja tasa-arvoa. Varhaiskasvattajan tulee asettua kuulemaan vanhemman asiaa, ajatuksia ja puhetta ja uskaltaa ottaa vastaan erilaisia viestejä. Kunnioitus ilmenee varhaiskasvattajan lasta, perhettä ja vanhempia kunnioittavina ajatuksina ja tekoina. Dialogisuus merkitsee yhteisen ymmärryksen rakentamista sekä luottamukselli-

sen keskusteluilmapiirin luomista vanhempien ja varhaiskasvattajien välille. Varhaiskasvattajan tulee ymmärtää omasta elämästään poikkeavia elämäntilanteita ja elämän arvoja.

Varhaiskasvattaja kertoo vanhemmille kunnioittavasti, asianmukaisesti ja arkisesti lapsen liittyviä havaintoja, käsityksiä, tietoa, kokemuksia ja ymmärrystä. On ymmärrettävä, että vanhemman tuntemus ja ymmärrys perustuu äidin ja isän ainutkertaiseen suhteeseen omaan lapseensa. Varhaiskasvattaja mahdollistaa omien työkäytäntöjen ja puhe-tavan avulla sen, että vanhemman näkemykset, käsitykset ja ratkaisuehdotukset tulevat kuulluksi ja jaetuksi vanhempaa kunnioittavalla tavalla. Varhaiskasvattajan tehtävä on rakentaa tietoisesti siltaa erilaisten sukupolvisten kasvatuksellisten arvojen välille. Kasvatuksen kulttuuriset arvot ilmenevät vanhempien ja varhaiskasvattajien kasvatustietoisuutena. Vanhemmat ja varhaiskasvattajat käyvät keskusteluja ja rakentavat yhteistä ymmärrystä lapsen kasvatuksesta kasvatuspäämäärien, kasvatusarvojen, kasvatusmenetelmien, kasvatuksellisen toiminnan, lapsikäsityksen ja ihmiskäsityksen pohjalta.

Päivähoitoon syntyy uudenlainen palvelukulttuuri, kun varhaiskasvatus ymmärretään perheiden ja päivähoidon yhteiseksi ja jaetuksi kasvatustehtäväksi. Koti ja päivähoito pyritään tuomaan lähelle toisiaan. Varhaiskasvattajat ovat vastuussa siitä ajasta, jonka lapsi viettää päivähoidossa ja vanhemmat ovat vastuussa kotona ja lähipiirissä tapahtuvasta hoidosta. Vanhemmat kokevat olonsa turvalliseksi kun tietävät, että lapsi on hyvässä hoidossa. Vanhempien on helpompi eläytyä lapsen päivään, kun heille kerrotaan hoitopäivän tapahtumia, kokemuksia ja tunteita. Jokaiselle vanhemmalle on tärkeää jakaa ajatuksia juuri heidän lapsestaan. Varhaiskasvattajat saavat kuulla vanhempien näkemyksiä oman lapsensa tuntijoina, näin saatua tietoa voidaan huomioida päivähoidon arjessa. Varhaiskasvattajien ja vanhempien tulisi pystyä puhumaan niin arkipäiväisistä lapsen asioista kuin vaikeistakin tilanteista, kuten kiusaamisesta, oli lapsi sitten joutunut kiusaamisen kohteeksi tai toiminut kiusaajana. Lapsi saattaa toimia ja käyttäytyä eri tavoin kotona ja päivähoidossa. Vanhemmat kotona ja varhaiskasvattajat päivähoidossa voivat saada laajemman, syvemmän ja monipuolisemman käsityksen lapsesta eri kasvuympäristöissä, kun lapsen asioista keskustellaan. Kasvatuskumppanuuteen kuuluvien lapsen kahden kasvupaikan tulisi muodostaa lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista eheyttä vahvistava kokonaisuus.

Kasvatuskumppanuus alkaa tutustumisesta, kun lapsi on aloittamassa päivähoitoa, syntyen vanhempien ja henkilöstön päivittäisissä kohtaamisissa. Vanhempien ja henkilöstön lapsikohtaiset varhaiskasvatuskeskustelut vahvistavat osaltaan kumppanuutta. Vanhempainillat synnyttävät vanhempien keskinäistä vertaisuutta.

7.2 Kasvatuskumppanuuden haasteet

Haasteena kasvatuskumppanuudelle voi olla tilanne, jossa vanhemmat eivät luota henkilökunnan ammattitaitoon, jos työntekijä on uusi tai nuorempi kuin vanhemmat/huoltajat tai jos hoitajalla ei ole omia lapsia. Tällainen tilanne voi johtaa siihen, että vanhemmat luovat vain johonkin hoitajaan kasvatuskumppanuuden huomioimatta, että jokainen työntekijä on ammattilainen. Tosin on hyvä, jos vanhemmat luottavat edes yhteen työntekijään. Haasteellista myös on, jos kasvattaja ei pysty arvostamaan vanhemman arvoja, vaan yrittää muuttaa niitä enemmän omia arvojaan vastaaviksi.

Haasteena kasvatuskumppanuudessa voi olla myös perheen ja varhaiskasvattajien erilainen näkemys lapsen toiminnasta, jos lapsi käyttäytyy ryhmässä eri tavalla kuin kotiloissa. Vanhemmat voivat ihmetellä, miten lapsi voi toimia niin eritavalla kotona kuin hoidossa. Vanhemmat voivat ”syyllistää” hoitopaikkaa, jos kyseessä on lapsen toimiminen eritavalla ryhmässä, kuin kotona. Erilaiset kasvatuseritykset voivat luoda haasteen kumppanuudelle. Vuorovaikutustilanne koostuu vanhempien ja kasvattajien yksilöhistoriallisiin kokemuksiin.

Erityisen haasteellista kasvatuskumppanuuden luominen voi olla tilanteessa, jos lapsi on lapsiryhmässä kiusaaja. Kasvatuskumppanuus vaatii avoimen suhteen siten, että asioista pystytään keskustelemaan niin kuin asiat ovat. Kaikki eivät pysty avoimeen suhteeseen. Voi olla, että perheellä on esim. jokin ongelma, josta ei haluta kertoa hoitopaikkaan, mutta mikä vaikuttaa lapsen toimintaan. Lapsi saattaa reagoida tilanteeseen, eikä syytä lapsen tapaan toimia löydetä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005)

7.3 Kasvatuskumppanuus Menninkotkolla

Vanhempien kanssa pyrimme keskustelemaan päivittäin päivähoitopäivästä lapsen tuomis- ja hakutilanteissa. Syksyisin ja keväisin pidämme vanhempainillan, jossa käymme läpi tärkeitä pitämiämme asioita. Näin voimme tutustua toisiimme, hoitajat vanhempiin ja päivävastoin sekä vanhemmat toisiinsa. Vanhemmilla on oikeus tuoda julki päiväkodin arkeen liittyviä mielipiteitään ja ideoitaan. Lapsen aloittaessa hoidon teemme lapselle henkilökohtaisen varhaiskasvatus suunnitelman, jonka avulla opimme tuntemaan lasta jo ennen hänen hoidon aloittamista, jotta osaisimme luoda hänellä mahdollisimman helpon hoidon aloittamisen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään lapsen kotona, ennen kuin hän aloittaa hoidon. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan perheen ja lapsen tiedot sekä tarkemmat tiedot lapsen tavoista, luonteesta, taidoista ja tavoitteista mitä lapsen kanssa pyritään päiväkodilla toimintakauden aikana harjoittelemaan. Suunnitelmaa päivitetään vähintään kerran vuodessa vanhempien ja hoitajien keskustelutuokioissa, jotka pidetään päiväkodilla. Päiväkodillamme järjestetään talvella ja keväällä juhlat, joihin kutsumme vanhemmat ja isovanhemmat katsomaan näytelmiä ja esityksiä joita olemme harjoitelleet vuoden aikana. Vanhemmat voivat täten nähdä lapsensa taitojen kehittymistä ja tutustua lapseen, joka on päivähoitokavereiden sekä hoitajien kanssa yhteistyössä.

Päiväkodillamme on käytössä jokaisella lapsella viestivihko. Viestivihkoon liitämme aina kullekin kuukaudelle toimintasuunnitelman, näin vanhemmat pystyvät kotona näkemään mitä lapsen päivään milloinkin kuuluu ja osaavat varustautua sen mukaisesti esimerkiksi haravointi päivänä lapselle otetaan harava kotoa mukaan. Viestivihkoon kirjoitamme myös päivän aikana tapahtuneista asioista jotka vanhempien tulisi tietää, esimerkiksi jos lapsi on satuttanut itseään. Vanhemmat myös viestittävät hoitajille vihon avulla, esimerkiksi jos lapsen hoitoajat muuttuvat. (Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma, 2008)

8 VANHEMMAT MUKAAN KIUUSAAMISEN EHKÄISEMISSUUNITELMAN TOTEUTTAMISEEN

Kutsuimme vanhemmat keskusteluiltaan (liite 2), jossa päiväkodin kiusaamisen vastainen suunnitelma esitellään ja aiheesta keskustellaan vanhempien kanssa. Illan keskustelun teemoina olivat: Mitä kiusaaminen on, miten sitä esiintyy Menninkotkossa, miten siihen puututaan sekä syntymäpäiväkutsujen jakaminen. Lopuksi mahdollistimme aikaa vapaalle keskustelulle aiheesta.

Keskusteluillan kutsut jaettiin jokaiseen perheeseen. Keskusteluiltaan osallistui kuusi äitiä. Päiväkodilla on lapsia hoidossa kahdestakymmenestäkuudesta perheestä, joten osanottajamäärä oli pieni. Keskustelu oli kuitenkin antoisaa.

Keskustelun aloitimme kertomalla, miksi aihe on niin tärkeä ja minkä vuoksi puutumme asiaan, kerroimme samalla, että teemme aiheesta opinnäytetyön. Kerroimme alkuun siitä miten päiväkodilla on kiusaamista havaittu henkilökunnan ja miten lasten mielestä. Keskustelimme vanhempien kanssa siitä, mitä kiusaaminen heidän mielestään on. He määrittivät, että kiusaaminen on: hännäämistä, fyysistä ja henkistä toimintaa, ilkeilyä, syrjintää, nimittelyä, haukkumista, tönimistä, epäasiallista käytöstä. Äidit määrittivät kiusaamisen hyvin samalla tavalla, kuin päiväkodin henkilökunta kiusaamisen määritteli. Se ero kuitenkin ilmeni, jotteivät vanhemmat kertoneet kiusaamisen olevan jatkuvaa, mikä on virallisten määrittelyjen mukaan ehdoton kiusaamisen määrite.

Kysyimme vanhemmilta, onko heidän lastaan kiusattu päiväkotia Menninkotkossa tai ovatko lapset kertoneet kiusaamisista kotona. Vanhemmat sanoivat lastensa kertoneen kotona, että päiväkodilla heitä on kiusattu tai, että toinen lapsi on kiusannut toista lasta. Kuitenkaan esille ei noussut, että lapset kertoisivat päivittäin kiusaamisesta. Kun lapset kertovat kotona vanhemmilleen päiväkodin tapahtumista, esille tulee harvoin kiusaamiseen liittyviä asioita. Kun lapset kertovat kiusaamistilanteista kotona, tuli ilmi etteivät vanhemmat aina voi tietää mikä asiasta on totta ja mikä tarua. Näissä tilanteissa vanhemmat haluavat tarkistaa aina asian päiväkodin henkilökunnalta. Lapsilla on tapana kertoa tilanteista yleensä vain pieni osuus, esimerkiksi se, jossa heitä on loukattu ja jättävät usein kertomatta sen mitä itse ovat tehneet tai mikä johti tapahtuneeseen.

Kysyttäessä äideiltä onko heidän lapsiaan kiusattu Menninkotkolla tuli esille että kiusaamista on tapahtunut. Äiti (1.) kertoi, että hänen lasta on nimitelty. Äidin (2.) lapsi on kertonut jääneensä leikin ulkopuolelle. Äidit (3., 4.) kertoivat, etteivät tiedä onko lasta kiusattu tai eivät ole asiasta varmoja.

Kysyimme äideiltä onko heidän helppo puhua henkilökunnan kanssa kiusaamisesta ja tapahtumista, jossa heidän lapsensa on kokenut vääryyttä. Vastaukseksi saimme, että henkilökunnan kanssa on helppo keskustella asioista. Äiti (2.) myös kertoi, että hänen mielestään päiväkodilla on hyvin perehdytty asioihin ja selvitetään riidat ja kaikki muutkin asiat perinpohjaisesti, mikä on todella hyvä asia. Äiti (1.) oli samaa mieltä, että asioihin puututaan heti ja vanhemmat saavat asioista informaatiota. Kaikki äidit painottivat miten tärkeää on, että vanhemmille kerrotaan, mikäli jotain erityistä päivän aikana on tapahtunut. Äiti (5.) oli sitä mieltä, että kun lapset "villiintyvät", tulisi tiukemmin puuttua toimintaan ja laittaa lapset useammin "jäähyllä".

Äiti (1.) oli huolestunut siitä, pääsevätkö lapset mukaan leikkeihin, jos aamulla toiset kaverit ovat jo aloittaneet leikin ja yksi lapsi tulee myöhemmin hoitoon ja haluaa kesken leikin leikkiin mukaan. Kerroimme, että päiväkodilla emme ole huomanneet, että myöhemmin hoitoon tuleminen vaikuttaisi leikkiin pääsemiseen. Kaikkia äitejä (1.-6.) mietitytti kovasti se, onko lapsella hoidossa kaveria, kukin muistaa omasta lapsuudestaan miten tärkeitä kaverit ovat olleet. Kaikki olivat myös sitä mieltä, että heillä on suuri luotto siihen, että päiväkodilla asiat hoidetaan hyvin ja kiusaamiseen puututaan ja ystävyys-suhteita yritetään vaalia. Päiväkodin henkilökunnalla onkin ollut tavoitteena ystävyys-suhteiden vaaliminen. Esimerkiksi, jos kaverukset ovat eri-ikäisiä ja kuuluvat eri lapsiryhmiin, heille mahdollistetaan leikkimiseen aikaa yhteisillä sisä- ja ulkoiluhetkillä.

Kaikki äidit pohtivat yhteistuumin sitä, miltä heistä tuntuu saada kuulla, että oma lapsi on kiusattu tai kiusaaja. He olivat yhtä mieltä siitä, että oli asia kumminpäin tahansa, se ei olisi helppoa. Asiaan puuttuminen olisi vaikeaa, koska jokainen vanhempi haluaa aina suojella lastaan kaikelta pahalta. Äidit (1.-6.) olivat sitä mieltä, että heistä olisikin ehkä helpompi oman lapsen kohdalla puuttua tilanteeseen, jossa omaa lasta kiusataan kuin sellaiseen tilanteeseen, jossa oma lapsi kiusaa. Mutta äidit olivat myös yhtä mieltä siitä, että kiusaamiseen puuttuminen on jokaisen aikuisen velvollisuus. Äiti (2.) kertoi-

kin tilanteen, jossa oli joutunut puuttumaan yleisellä leikkipaikalla vieraiden lasten kiusaamistilanteeseen, koska kukaan muu aikuinen ei ollut sitä tehnyt.

Äidit kertoivat omia kokemuksiaan lapsuudesta. Heistä osa oli ollut kiusaajia ja osa kiusattuja. Heistä kukin muisti asiat lapsuudesta vielä tarkasti. Kiusatuilla oli syvät arvet siitä mitä olivat joutuneet kokemaan. Myös kiusaajat olivat pahoillaan siitä mitä olivat tehneet ja ymmärsivät nyt aikuisiällä, miten pahasti ovat toisille tehneet. Äiti (1.) kertoi siitä miten kiusaajien keskuudessa on aina joku "johtaja", joka tulisi erottaa porukasta, jos tilanne ei keskusteluilla parane. Hänen mukaansa kiusaamiseen puututaan liian usein niin, että kiusattu joutuu vaihtamaan koulua. Jokainen äiti (1.-6.) oli vahvasti sitä mieltä, että kiusaamisen arvet eivät parane koskaan, ne voivat haaleta mutteivät kokonaan parane. Omat kokemukset muistetaan tarkasti lapsuudesta vielä aikuisena, siitä voidaankin päätellä, miten tärkeää kiusaamiseen on puuttua jo varhaislapsuudessa.

Henkilökunnan keskustelu illassa pohdimme syntymäpäivä kutsujen jakamista päiväkodilla, koska se aiheuttaa aina mielipahaa niille, jotka eivät kutsua saa. Tästä syystä nostimmekin aiheen esille vanhempien keskusteluillassa. Myös äidit olivat huomanneet, että syntymäpäiväkutsuilla kiristetään kavereita ja ne aiheuttavat lapsille myös kotona mielipahaa ja kovaa pohdintaa, siitä kuka on kutsun ansainnut. Olimmekin yhtä mieltä siitä, että kutsuja ei enää päiväkodin kautta jaettaisi, etteivät lapset joutuisi pettymään, jos omaan vaatenaulakkoon ei kutsua ilmestykään. Pohdimme kuitenkin sitä, miten kutsut voitaisiin sitten lähettää, koska kaikki vanhemmat eivät tunne lapsen kavereiden vanhempia ja yhteystietoja. Ajatuksesi heräsi, että kun lapsi aloittaa hoidon pyydetään lapsen vanhemmilta listaan lapsen nimi, vanhemman nimi ja yhteystiedot. Lista olisi sitten vanhempien käytettävissä, kun esimerkiksi syntymäpäivä kutsujen lähettäminen on ajankohtaista. Päätimme ainakin kokeilla tätä keinoa ja katsoa miten se toimii ja tarvitsseeko sitä kehittää.

Keskusteluilta oli antoisa. Me kuulimme vanhempien ajatuksia ja huolia ja he kuulivat miten asiat päiväkodilla ovat ja myös sen miten tärkeä asia meille on karsia kiusaamista päiväkodillamme. Äiti (2.) kiitteli keskusteluillasta vielä seuraavana päivänä. Muutamat vanhemmat olivat pahoillaan, kun eivät päässeet tulemaan keskusteluiltaan sairastumisten vuoksi.

Itse koimme keskusteluillan olleen tärkeä ja antoisa, vaikka osallistujia määrä olikin pieni. Saimme silti paljon asioita selville ja toivomme, että näin ajattelevat myös paikalla olleet.

Jokaiseen perheeseen jaetaan kiusaamisen vastainen suunnitelma kevään 2011 aikana. Jatkossa aina kun uusi lapsi aloittaa hoidon jaetaan varhaiskasvatussuunnitelman liitteenä kiusaamisen vastainen suunnitelma. Täten pystymme kertomaan jokaiseen perheeseen, miten meidän päiväkodilla toimitaan kiusaamisen karsimiseksi ja sen miten tärkeä vanhempien on olla osallisina asiaan puuttumisessa.

9 KIUZAAMISEN EHKÄISEMINEN OSAKSI PÄIVÄKOTI MENNINKOTKON VARHAISKASVATUS SUUNNITELMAA

Opinnäytetyönä laatimamme kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma (Liite 3) tullaan liittämään osaksi varhaiskasvatussuunnitelmaamme. Kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelman toteuttaminen käytännössä vaatii jokaisen henkilökuntaan kuuluvan panostusta. Vaikka johtajuudella on varsin tärkeä rooli siinä miten varhaiskasvatusta päiväkodeissa toteutetaan, ei johtaja yksin pysty vastaamaan esimerkiksi kiusaamisen ehkäisemisen antamiin haasteisiin. Jokaisen aikuisen tulee olla sitoutunut lapsiryhmän toimintaan ja työskennellä tasa-arvoisemman päiväkodin puolesta. Laadukas varhaiskasvatus tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Usein lapsen pääseminen ryhmänjäseneksi on aikuisen varassa, jolloin ryhmäytyminen on ensisijaisen tärkeää.

Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelmassa selvitetään miten meidän päiväkodissamme henkilökunta lupaa toimia ja myös se miten tärkeää kasvatuskumppanuus on. Myös kasvatuskumppanuuden vahvistamisella on keskeinen rooli kiusaamisen ehkäisemisen toteutumisessa. Tapa- ja moraalikasvatuksessa varhaiskasvattajilla ja vanhemmilla olisi hyvä olla yhtenäinen linja. Varhaiskasvatuksessa tulisi huomioida lapsen osallisuuden vahvistaminen sekä vertaissuhteiden tukeminen. Pienet lapset tarvitsevat tukea sosiaalisten taitojen, sekä aggression hallinnan karttumiseen.

10 POHDINTA

Työtä tehdessämme saimme vahvistusta siitä, miten tärkeään asiaan tartuimme. Vaikka jatkuvaa ja järjestelmällistä kiusaamista ei päiväkodillamme tällä hetkellä esiinny, tuli ilmi lasten kokemia epämiellyttäviä tilanteita. Nämä saattavat johtaa kiusaamisen alkamiseen, jos niihin ei henkilökunta puutu ajoissa. Kasvatuskumppanuuden vahvistaminen sekä kiusaamisen karsiminen varhaiskasvatuksessa ovat oleellisia asioita, joilla voidaan tukea lapsen turvallista kasvua ja kehitystä. Laatimamme kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma on helposti hyödynnettävissä myös muihin varhaiskasvatusyksiköihin, sillä se on työelämälähtöinen ja sillä on varhaiskasvatustyötä kehittävä vaikutus.

Yhtenä tavoitteenamme oli kasvatuskumppanuuden vahvistaminen. Vaikka osallistuneiden määrä vanhempien keskusteluiltaan oli harmittavan vähäinen, oli se sitäkin antoisampi: Aihehan koskettaa jokaista lasta, joka päiväkodissamme on hoidossa, vaikkeivät he olisi joutuneet kiusatuksi tai ole kiusanneet toisia. ryhmässä ilmenevä kiusaaminen vaikuttaa jokaiseen ryhmän jäseneseen. Tästä syystä toivoisimme, että myös vanhemmat panostaisivat asiaan omalta osaltaan, sillä päiväkodin henkilökunta yksin ei pysty kiusaamista karsimaan. Siihen tarvitaan myös vanhempien panostus.

Opinnäytetyön tekeminen parityönä on ollut työmme kannalta todella hyödyllistä. Kaikessa työn suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa on hyväksi, että esiin tulee erilaisia näkökulmia. Keskinäinen keskustelumme oli äärimmäisen tärkeää esimerkiksi purkaessamme havaintojamme Menninkotkon arjesta. Kahden ihmisen tehdessä havain-toja havainnoidaan aina enemmän kuin yksin havainnoidessa. Keskinäinen keskustelumme oli toimivaa, sujuvaa ja ideoita herättävää.

LÄHTEET

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Forsman, H, Hanhiova, S & Jaatinen N. 2007. ”Äiti oot mun mielessä”, Omahaotajuuden tavoitteiden toteutuminen päiväkodissa vanhempien näkökulmasta. Viitattu: 4.3.2011. Saatavuus: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/29222/stadia-1195038182-4.pdf?sequence=1>

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Holkeri-Rinkinen, L. 2009. Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa – Diskursiianalyttinen tutkimus päiväkodin arjesta. Tampere: Tampere University Press.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Kirjapaja Oy.

Kalliala, M. 2008. Kato Mua! – Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.

Kaskela, M & Välimäki, A-L. 2006. Varhaiskasvatus, tietoa pienten lasten vanhemmille. Viitattu 20.3.2011. Saatavuus: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/f700d1fd-4540-47de-9d69-ae439f0731f5>

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.

Kirves, L & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa, kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Helsinki: MLL

KiVa koulu. Viitattu 13.3.2011 Saatavuus: <http://www.kivakoulu.fi/content/view/19/132/lang.finnish/>

Laitinen, T. 1998. Kiusaaminen vai kiusanteko. Päiväkotikiusaaminen henkilöstön näkemyksen mukaan. Viitattu: 21.4.2011. Saatavuus: http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki/LaitinenTaina.pdf

Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma. 2008.

Minä en kiusaa. Iltalehden kampanja kiusaamista vastaan. Viitattu: 3.3.2011 Saatavuus: http://static.iltalehti.fi/kuvat/liitteet/mek_tietopaketti.pdf

Perusopetuslaki 628/1998, 29. §. Viitattu 2.2.2011. Saatavuus: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Päiväkotikäisten lasten kiusaaminen. Viitattu: 4.3.2011 Saatavuus: <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/varhaiskasvatus/>

Rajojen asettaminen, 2011. Viitattu 4.3.2011. Saatavuus: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/rajojen_asettaminen/

Schulman, M. 2003. Pikkulapsi havainnointi päiväkodissa. Teoksessa Niemelä, P., Silta, P. &

Sinkkonen, J (toim.) 2003. Pesästä lentoon: kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.

Stoor- Grenner, M. & Kirves, L. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Helsinki: Folkhälsan ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Terveyskirjaston www sivut 2011 viitattu 20.3.2011. Leikki on lapsen työtä. Saatavuus: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lok00037

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Hei

Alamme työstää päiväkotikiinnittämiseen suunnitelmaa, miten varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan kiusaamiseen ja epämiellyttäviin kokemuksiin puututaan meidän yksikössä. Pyydämme teitä nyt pohtimaan asiaa etukäteen ja miettimään omaa toimintaanne, miten toimisitte, miten olisi hyvä toimia jne. Palaveri aiheen tiimoilta 24.3.2011 klo: 16.30 alkaen. Olisi kiva jos voisitte kirjoittaa jo etukäteen hieman muistiinpanoja itsellenne miten ajattelisitte että olisi toimittava, esimerkkejä tilanteista jne. Kiitos! Ensin keräämme teiltä ideat ja koostamme niistä koosteen ja sen jälkeen pidämme uuden palaverin aiheesta. Sen jälkeen pidämme Kirsin kanssa kasvatuskumppanuus illan vanhemmille jossa kerromme suunnitelmastamme.

Palaverista tulee työtunnit tunti/tunti.

Ystävällisin terveisin Kirsi ja Tiina

Työniloa!:)

Ideoitasi:

---->

Tervetuloa keskusteluiltaan 27.4.2011 klo 18-19 (jonka jälkeen vapaata keskustelua) päiväkotiki Menninkotkoon, aiheena kiusaamisen ehkäiseminen päiväkotiki Menninkotkossa

Olemme laatimassa päiväkotiki Menninkotkon kiusaamisen ehkäisyyn ja kiusaamisen puuttumiseen tarkoitettua suunnitelmaa. Haluaisimmekin esitellä suunnitelmaa teille ja kuulla mielipiteitäne, ajatuksianne ja kokemuksianne aiheen tiimoilta. Onnistunut kiusaamisen ehkäisy edellyttää kasvatuskumppanuutta ja yhteisiä arvoja vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan kanssa. Vanhempien sitoutuminen kiusaamisen ehkäisyyn on erityisen tärkeää, jotta kodin ja päiväkodin arvot kohtaisivat.

Lapset kertovat yleensä kotona kokemuksistaan ja päivän tapahtumista. Lapset kertovat vanhemmilleen myös negatiiviset kokemukset, mitä päivän aikana on tapahtunut. Vanhemmat huomaavat myös lapsessa erilaisia oireita, joihin tulee kiinnittää huomiota esim: haluttomuus lähteä päiväkotikiin, erilaiset kivut, univaikeudet tai lapsi muuttuu esimerkiksi itkuiseksi, sulkeutuneeksi tai käyttäytyy aiempaa aggressiivisemmin.

Hyvän kasvatuksen ja kasvatuskumppanuuden edellytyksenä on, että päiväkotiki ja vanhemmat yhdessä selvittävät, mitä lapsen oireilun ja kertomusten takana on. Vanhemmat saattavat pitää lapsen kertomusta totuutena keskustelematta päiväkodin henkilökunnan kanssa, lapsilla on myös tapana kertoa asiat aina oman etunsa mukaisesti. On tärkeä löytää yhteinen kieli vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan välille, jotta välttyttäisiin asetelmalta, jossa vanhemmat ja päiväkotiki ovat erimieltä siitä, mitä lapsi kertoo. Lapsi voi kertoa kotona tuleensa kiusatuksi, mutta päiväkodin henkilökunta voi nähdä asian eritavalla tai tietää kokonaisuudessaan tapahtumat, joista lapsi voi muistaa vain yhden asian. Vanhempien tehtävä on kuunnella ja ottaa vakavasti lapsen kertoma, sekä selvittää mitä lapsi tarkoittaa lauseella toiset/toinen lapsi kiusaa. Se tapahtuu vuoropuhelussa päiväkodin kanssa. Päiväkodin tehtävä on miettiä, kuinka ryhmään saadaan sellainen ympäristö, että kaikilla on turvallinen ja hyvä olo

Keskustelu illan tarkoituksena ei ole puida yksittäisiä kiusaamistapauksia vaan keskustella aiheesta yleisellä tasolla. Mikäli haluatte keskustella yksittäisestä tapauksesta, toivomme teidän varaavan ajan kahden keskeiseen keskustelu tuokioon henkilökunnan jäsenen kanssa.

Aloittaessamme yhdessä lasten kasvattamisen kiusaamista ehkäisevästi jo varhaislapsuudessa, toivomme sen kantavan tulosta myös koulu ja työelämään, siten meillä kaikilla olisi parempi olla, kasvaa ja kehittyä.

Ystävällisin ja yhteistyö terveisin Tiina L. ja Kirsi Menninkotkosta

KIUSAAMISEN EHKÄISY PÄIVÄKOTI MENNINKOTKOSSA

1. Miksi kiusaamisen vastaista toimintasuunnitelmaa tarvitaan?

Perusopetuslaki (628/1998, 29 §) edellyttää, että koulut laativat suunnitelman kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kiusaamistilanteisiin puuttumiseksi. Perusopetuslaki kattaa myös esiopetuksen, minkä vuoksi myös päiväkodeilta edellytetään kyseistä suunnitelmaa. Tutkimusten mukaan kiusaamista esiintyy myös varhaiskasvatuksessa, joten on hyvä suunnitella miten siihen puututaan, että jatkumo voitaisiin katkaista.

Päivähoidon turvallisuussuunnittelun oppaan (2008) liitteessä 8 ”Häiriötilanteiden kriisisuunnitelma” mainitaan lasten kiusaaminen.

2. Mitä kiusaaminen on ja miten sitä on esiintynyt Menninkotkossa

Päiväkotiki Menninkotkon henkilökunta tulkitsee kiusaamiseksi seuraavia asioita: Leikistä pois jättäminen, lyöminen, töniminen, haukkuminen, nimittely, leikissä alistaminen, leikin ohjaaminen leikiksi, jossa toisella ei ole kokemusta, toisten lelujen, vaatteiden ym. arvostelu, vesihanauksen kääntäminen kuumalle seuraavalle, piilotellaan toisen tavaroita. Kukin kokee kiusaamisen erilailla, fyysisen rajan rikkominen voi olla jollekin jo kiusaamista. Kiusaaminen on jatkuvaa, jos lapset puhuvat aiheesta kotona, on asiaan aina puututtava. Mikäli lapset eivät halua tulla hoitoon tai alkavat muuten oirehtimaan, voidaan epäillä kiusaamista. Ilmeet ja eleet, äänensävy kertovat myös onko kyseessä kiusaaminen. Fyysinen toisen laiminlyöminen ei kuulu normaaliin arkeen, se voidaan aina lukea kiusaamiseksi. Leikki rauhan rikkominen, häiriköinti. Pienten lasten kanssa suora kiusaaminen on yleistä. Isompien kohdalla voidaan puhua enemmän epäsuorasta kiusaamisesta. Päiväkodilla esiintyy tällä hetkellä enemmän suoraa kiusaamista. Kiusaamisen muoto riippuu enemmän luonteesta kuin sukupuolesta. Uhri voi olla kuka vain ryhmästä, tällä hetkellä ei systemaattista kiusaamista esiinny. Mikäli joku aikuisista joutuu kiinnittämään huomiota liikaa yhteen lapseen, myös lapset ottavat tämän lapsen helpommin silmätiikuksi. Jotkut kiusatut eivät alistu kiusaamisen kohteeksi, jotkut aloittavat kiusaamaan takaisin, jotkut kostonajat, jotkut alistuvat. Kiusaamista esiintyy eniten vapaan leikin kohdalla ja ehkä sisällä enemmän kuin pihalla, pienillä riitatilanteita tulee enimmäkseen leluista. Myös paikoista tulee riitaa, siirtymätilanteet ja odottamiset ovat haasteellisia.

3. Miten kiusaamista ehkäistään?

Päiväkodin henkilökunta sitoutuu tekemään päiväkodin arjesta turvallisen ja hyvän paikan kasvaa ja elää, jokaiselle yksilönä. Henkilökunnan tulee olla herkkiä ja tarkkaavaisia lapsiryhmän dynamiikan suhteen ja ongelmiin tulee puuttua heti. Säännöt miten päiväkodissa toimitaan, ovat kaikille samat ja ne käydään läpi uusien lasten sekä hoitajien kanssa, säännöistä myös keskustellaan aina tarpeen vaatiessa.

Mikäli lapsi kokee tulleen kiusatuksi, vaikkei aikuiset näe asiaa siten, miten siihen puututaan?: Mikäli lapsi kokee tulleen kiusatuksi, vaikkeivät päiväkodin varhaiskasvattajat välttämättä näe asiaa samoin, siihen pitää kuitenkin puuttua. Jokaisen lapsen tulisi oppia tuntemaan toisten ryhmässä olevien rajat ja aikuisten tulee tukea sitä. Hoitaja keskustelee kunkin kiusaamistilanteeseen osallistuneen lapsen kanssa kahdestaan siitä, mitä kiusaamistilanteessa tapahtui. Jonka jälkeen asia käydään yhdessä läpi asianosaisten kesken. Hoitajien tulee seurata tarkasti lapsiryhmää, tarkkailla, kirjata mikäli epäkohtia esiintyy, sekä keskustella vanhempien kanssa avoimesti. Hoitajat muistavat tasapuolisen kohtelun niin kiusaajan kuin kiusatunkin perheisiin.

Lapsiryhmän uusiutuminen tuo omat haasteensa tilanteisiin, tilannetta seuraa aina uusi ryhmäytyminen. Osa-aikaisesti hoidossa olevat lapset, voivat kokea jäävänsä ryhmän ulkopuolelle vapaa päivien jälkeisinä päivinä. Päiväkodilla tulee aikuisten kiinnittää huomiota nätisti puhumiseen lapsille, koska olemme malleja ja opetamme miten toisten kanssa kommunikoidaan. Jokaiselle tulee puhua kauniisti, henkilökunta panostaa tähän omalla esimerkillään ja lapsia kannustetaan keskustelemaan vaikeatkin asiat keskenään nätisti, myös vanhemmille lapsille opetetaan puhumaan nätisti.

Keinot joita käytämme ja pidämme tärkeinä:

- Henkilökunta menee aina väliin fyysisiin tekemisiin, toisen fyysinen satuttaminen on ehdottomasti kiellettyä ja siihen puututaan välittömästi.
- Pois leikkistä jättämistä pyritään ehkäisemään ryhmäajoilla ja aikuisen läsnäololla. aikuinen voi olla läsnä häiritsemättä kuitenkaan leikkiä.
- Kiellot ja kehotukset, puhuttelu, jäähy; sanallinen keskustelu/puhuttelu.
- Anteeksi pyytäminen tilanteessa, jossa se on mahdollista, tilanteen ollessa akuuttina ei anteeksi pyytäminen välttämättä onnistu. Myös lapsen merkityksien anteeksi pyytäminen on turhaa, anteeksi pyyntöä tulee opetella lapsen kehitystason mukaisesti.
- Aiheeseen liittyvien kirjojen avulla empatian löytäminen.
- Tilanteesta poistaminen jäähyllä (miettimään tilannetta), eri tilaan rauhoittumaan. Mikäli jäähy ei toimi kyseisen lapsen kohdalla voidaan määritellä joku muu vastaava asia jäähytilalle, ei saa esim. jotain lelua, vaihtoehto jäähyhenkille, "kovempi rangaistus", esim. lelupäivä pois.
- Osapuolten kanssa voidaan tilanteesta riippuen keskustella erikseen aluksi ja sen jälkeen vasta yhdessä, tärkeää on kuulla molempia osapuolia puolueettomasti.
- Yleiset keskustelut, mitä voitaisiin muuttaa, että arki olisi mukavampaa.
- Yhteinen huoli aiheesta.
- Huoltajat otetaan mukaan ja lapset riippuen tilanteesta, mikäli tilanne on hyvinkin vaikeita, kaksi hoitajaa mukana.
- Ryhmää ajatellen palkitseminen, esim. hyvästä käytöksestä -> seuranta tilanteeseen -> palkinto. Joku muu vastaava asia jäähytilalle, ei saa esim. jotain lelua, vaihtoehto jäähyhenkille, "kovempi rangaistus", esim. lelupäivä pois.
- Kuunteleminen jokaisessa tilanteessa.
- Ryhmien jakaminen rauhoittaa tilannetta
- Opettaa lapsia selvittämään asioita keskenäänkin
- Kaverit ovat tärkeä osa lapsen elämää, kaverisuhteiden syntymistä pyritään edistämään
- Syli, lämpö, turvallisuus, aikuinen on läsnä!
- Oman mielen ja maltin pitäminen, jokaisessa tilanteessa. Hoitajan tulee olla aikuinen.
- Yhteistyö vanhempien kanssa, asioista puhutaan suoraan ja avoimesti

- Luottamus aikuisiin, lapsen tulee voida tietää olevansa turvassa ja että hän voi kertoa huolistaan ja murheistaan
- Jokainen meistä tarvitsee rakkautta, hyväksyntää, kehuja, muistamme siis antaa niitä lapsille päivittäin
- Lasten ja perheiden huomioiminen aamuisin ja iltapäivisin.
- Asioihin, jotka yleisesti koetaan epämiellyttäväksi, pitää puuttua heti.
- Nätisti puhuminen lapsille ja aikuisille

Päiväkoti Menninkotkossa hoidossa olevien lasten vanhemmilta pyydetään lapsen nimi, vanhemman nimi ja yhteystiedot, jotka liitetään yhteystietolistaan. Yhteystietolistaa voidaan käyttää, kun vanhemmat haluavat toisen perheen yhteystiedot esimerkiksi syntymäpäivä kutsujen lähettämiseen. Syntymäpäivä kutsuja ei jaeta päiväkotia Menninkotkon kautta vaan perheet toimittavat kutsut suoraa kutsuttaville kotiin.

4. Miten kiusaaminen huomataan?

Kiusaaminen huomataan kun hoitaja havaitsee tilanteen, lapsi kertoo asiasta hoidossa tai kotona. Henkilökunnan ollessa läsnä ja tarkkaavaisia, tulevat kiusaamistilanteet aina huomatuksi. Henkilökunta dokumentoi kiusaamistapaukset ja tiedottaa tapahtuneesta myös muuta henkilökuntaa. Lasta kuunnellaan ja pyritään rohkaisemaan kertomaan asioista. Kiisaamistapauksista informoidaan aina myös kotiin ja haastatellaan vanhempia lapsen kertomuksista kotona.

5. Miten kiusaamista käsitellään?

- Yhteisistä pelisäännöistä keskustelemalla

- Keskustelu aina tapahtuneesta, jokaisen osallisen kanssa, myös lasten vanhempien.
- Tilannetta hoitanut hoitaja, tiedottaa tapahtuneesta kaikkia henkilökunnan jäseniä ja on vastuussa tilanteen loppuun saattamisesta. Tapahtuneen kirjaaminen.
- Kaikki asiakirjat säilytetään lukitussa paikassa päiväkodin toimistossa.
- Kun kiusaamista on esiintynyt, seuraa tilanteiden tarkka seuranta, asioihin puututaan todella herkästi.
- Pyrimme vahvistamaan sekä kiusaamisen uhrin, että kiusaajan itsetuntoa, kumpikin on omalla tavallaan uhri.
- Tarvittaessa otamme yhteyttä erityislastentarhanopettajaan sekä neuvolaan tai perheneuvontaan.
- Henkilökunnalla on vaitiolovelvollisuus, joka koskee myös harjoittelijoita päiväkodilla.

6. Arviointi

Toimintasuunnitelma arvioidaan ja päivitetään joka syksy, kun asia pidetään mielessä aktiivisesti, voidaan keksiä uusia toimivia toimintatapoja ja suunnitelmaan sitoudutaan siten paremmin. Tarpeen tullen voidaan suunnitelmaa muuttaa myös vuoden mittaan, mikäli uusia ideoita ja näkemyksiä syntyy. Tärkeintä on, että jokainen viihtyy päiväkodissa, niin lapset kuin henkilökuntakin.

**Ketään ei saa kiusata
se on tärkeää.**

Jokaisesta sanasta
meihin jälki jää.
Ketään ei saa hylätä
yksin pimeään
Kaikilla oikeus on
omaan ystävään.

Tunnen oman nimeni,
häpeä nyt en,
minä olen ihminen,
ainutlaatuinen.
Kasvaa pieni delfiini
kasvan minäkin.
Yhdessä me leikimme,
Mielin iloisin.

(Liian raskas reppu, Kaskinen Anna-Mari.)

Lähteet:

Varhaiskasvatussuunnitelma. Kauhajoen Kaupunki

Varhaiskasvatussuunnitelma. Päiväkotitoiminta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Stakes.

Saarsalmi, O. (toim.) 2008. Päivähoidon turvallisuussuunnittelu. Helsinki: Stakes ja sosiaali- ja terveysministeriö.

Stoor- Grenner, M. & Kirves, L. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Helsinki: Folkhälsan ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Opetushallitus, 2000. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.